

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

Uniwersytet Łódzki

Ul. POW 3/5, 90-255 Łódź

za pośrednictwem:

Rady Doskonałości Naukowej

pl. Defilad 1 00-901 Warszawa

(Pałac Kultury i Nauki, p. XXIV, pok. 2401)

Marcin Kotras

Katedra Socjologii Polityki i Moralności

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki

Wniosek

z dnia 5.06.2023.....

o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk socjologicznych.

Określenie osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Monografia naukowa, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2a Ustawy;

Kotras Marcin (2023). *Podzielone społeczeństwo. W obrazie mediów III i IV RP*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 322, ISBN 978-83-8331-050-3, e-ISBN 978-83-8331-051-0

Wnioskuje – na podstawie art. 221 ust. 10 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.) – aby komisja habilitacyjna podejmowała uchwałę w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w głosowaniu **tajnym/jawnym***

Zostałem poinformowany, że:

Administratorem w odniesieniu do danych osobowych pozyskanych w ramach postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego jest Przewodniczący Rady Doskonałości Naukowej z siedzibą w Warszawie (pl. Defilad 1, XXIV piętro, 00-901 Warszawa).

Kontakt za pośrednictwem e-mail: kancelaria@rdn.gov.pl , tel. 22 656 60 98 lub w siedzibie organu.

Dane osobowe będą przetwarzane w oparciu o przesłankę wskazaną w art. 6 ust. 1 lit. c)

Rozporządzenia UE 2016/679 z dnia z dnia 27 kwietnia 2016 r. w związku z art. 220 - 221 oraz art. 232 – 240 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w celu przeprowadzenie postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego oraz realizacji praw i obowiązków oraz środków odwoławczych przewidzianych w tym postępowaniu.

Szczegółowa informacja na temat przetwarzania danych osobowych w postępowaniu dostępna jest na stronie www.rdn.gov.pl/klauzula-informacyjna-rodo.html

(podpis wnioskodawcy)

Załączniki:

1. Dane wnioskodawcy
2. Kopia dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora.
3. Autoreferat przedstawiający opis kariery zawodowej oraz istotnej aktywności naukowej
4. Wykaz osiągnięć naukowych
5. Nośnik elektroniczny z zapisem przedkładanych dokumentów oraz dokumentacją osiągnięć naukowo-badawczych (3 egzemplarze)

Dr Marcin Kotras

Wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny

I. INFORMACJA O OSIĄGNIĘCIACH NAUKOWYCH ALBO ARTYSTYCZNYCH, O KTÓRYCH MOWA W ART. 219 UST. 1. PKT 2 USTAWY

1. Monografia naukowa, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2a Ustawy; lub

Lp.	Rok	Opis bibliograficzny monografii	Uwagi
1.	2023	Kotras Marcin (2023). <i>Podzielone społeczeństwo. W obrazie mediów III i IV RP</i> . Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 322 ISBN 978-83-8331-050-3, e-ISBN 978-83-8331-051-0	MNiSW: 100 pkt.

2. Cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b Ustawy; lub

3. Wykaz zrealizowanych oryginalnych osiągnięć projektowych, konstrukcyjnych, technologicznych lub artystycznych, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2c Ustawy.

II. INFORMACJA O AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ ALBO ARTYSTYCZNEJ

1. Wykaz opublikowanych **monografii naukowych** (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.1).

Po uzyskaniu stopnia doktora:

Lp.	Rok	Opis bibliograficzny monografii	Uwagi
1.	2009	Kotras M., <i>Przywództwo polityczne na poziomie regionu. Przykład województwa łódzkiego</i> , Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego ISBN 978-83-7525-341-2	pozycja niewymieniona w pkt I.1. MNiSW ¹ : 12/100 pkt Cytowania Google Scholar: 14
2.	2022	Grotowska-Leder J., Dziedziczak-Foltyn A., Gońda M., Kotras M. (2022). <i>Completed adulthood & public policies. How institutional and policy instruments facilitate the educational, vocational, family and civic life of Polish young adults?</i> Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s.262	pozycja niewymieniona w pkt I.1. MNiSW ² : 28,87/28,87 pkt

¹ Punkty MNiSW podane dla roku publikacji i - po znaku „/” - punkty w roku 2021

		ISBN 978-83-8220-986-0 DOI: 10.18778/8220-986-0	
3.	2023	Kotras Marcin (2023). <i>Podzielone społeczeństwo. W obrazie mediów III i IV RP.</i> Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 322 ISBN 978-83-8331-050-3, e-ISBN 978-83-8331-051-0	MNiSW: 100/100 pkt.

2. Wykaz opublikowanych **rozdziałów w monografiach naukowych.**

Przed uzyskaniem stopnia doktora:

Lp.	Rok	Opis bibliograficzny rozdziałów	Uwagi
1.	2002	Kotras M. (2002). Specyfika referendum akcesyjnego dotyczącego przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. [w:] Walczak-Duraj D. (red.) <i>Marketing polityczny a postawy i zachowania wyborcze społeczeństwa polskiego.</i> Płock-Łódź: Wydawnictwo Naukowe Novum, s. 419-436 ISBN 83-88193-79-1	MNiSW: 3/20 pkt
2.	2004	Kotras M. (2004). Rola kapitału społecznego w procesie budowania społeczeństwa obywatelskiego. [w:] Walczak-Duraj D. (red.) <i>Tożsamość polityczna i kulturowa Europy wobec wyzwań cywilizacyjnych.</i> Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 151-165 ISBN 83-7171-818-7	MNiSW: 3/20 pkt
3.	2004	Kotras M. (2004). Kształtowanie się tożsamości regionalnej w poszerzonej Europie. [w:] Walczak-Duraj D. (red.) <i>Tożsamość polityczna i kulturowa Europy wobec wyzwań cywilizacyjnych.</i> Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 166-186 ISBN 83-7171-818-7	MNiSW: 3/20 pkt
4.	2005	Kotras M. (2005). Social capital in regional context as a development factor of SMES (Small and Medium Size Enterprises). [w:] Chen Zhan'an (red.), <i>Forum of Economic Development and Scientific Management.</i> Beijing: Peking University Press, s. 36-44	MNiSW: 6/20 pkt
5.	2006	Kotras M. (2006). Dwuwładza w województwie a problem przywództwa politycznego. [w:] Walczak-Duraj D. (red.) <i>Wartości etyczne w kampaniach wyborczych 2005 roku.</i> Pabianice: Wydawnictwo Omega Praxis, s. 213-227. ISBN 83-86370-42-4	MNiSW: 6/20 pkt

² Punkty MNiSW podane dla roku publikacji i - po znaku „/” - punkty w roku 2021

6.	2006	Kotras M. (2006). <i>Entrepreneurs, Researchers, Politicians - Cooperation for Regional Development</i>. [w:] Walczak-Duraj D., Duraj J. (ed.) <i>Development of SME in Poland and China. Multidimensional Research Studies</i>, Pabianice: Wydawnictwo Omega Praksis s. 36-55. ISBN 83-86370-47-5	MNiSW: 6/20 pkt
7.	2007	Kotras M. (2007). "Parcie na szkło" - wizerunek regionalnego przywódcy politycznego. [w:] Pawełczyk P. (red.) <i>Marketing polityczny. Szansa czy zagrożenie dla współczesnej demokracji</i>, Poznań: Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM. s. 337-346. ISBN 978-83-60677-07-0	MNiSW: 3/20 pkt

Po uzyskaniu stopnia doktora:

Lp.	Rok	Opis bibliograficzny rozdziałów	Uwagi
1.	2008	Kotras M. (2008). <i>Charakterystyka przywództwa politycznego w regionie łódzkim</i>. [w:] Partycki S. (red.) <i>Kultura a rynek</i>. Lublin : Wydawnictwo KUL, s. 179-183. ISBN 978-83-7363-694-1	MNiSW: 3/20 pkt
2.	2009	Kotras M. (2009). <i>Zadurzyłam się w Obamie - wykorzystanie Internetu w amerykańskiej kampanii wyborczej</i> [w:] Partycki S. (red.) .), <i>E- gospodarka. E – społeczeństwo w Europie Środkowej i Wschodniej</i>. Lublin: Wydawnictwo KUL, s. 361-366. ISBN 978-83-7363-840-2	MNiSW: 3/20 pkt
3.	2010	Kotras M. (2010). <i>Parada, czapka i ziemia święta - referendum w Łodzi. Studium przypadku</i>. [w:] Walczak-Duraj (red.) <i>Spółeczeństwo wobec wyzwań współczesności. Wybrane podejścia badawcze i interpretacyjne</i>. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 65-80. ISBN 978-83-7525-471-6	MNiSW: 3/20 pkt
4.	2011	Kotras M. (2011). <i>Kto rządzi w Łodzi?</i> [w:] Bondyra K., Śliwa P., Wojtkowiak M. (red.) <i>Samorząd i gospodarka</i>. Poznań: Wydawnictwo „Profi-Kurs”, s. 202-221. ISBN 978-83-61287-66-7	MNiSW: 4/20 pkt
5.	2013	Kotras M. (2013). <i>Badacz w samorządzie, czyli co dostajemy badając polityków</i> [w:] Kuźma I. (red.), <i>Tematy trudne. Sytuacje badawcze</i>. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 155-172 ISBN 978-83-7525-963-6	MNiSW: 5/20 pkt

6.	2013	Kotras M. (2013). Powozem po władzę. Wybory do sejmiku województwa w województwie łódzkim. [w:] Cichosz M., Alberski R., Kobielska K. (red.) <i>Gra o regiony. Wybory samorządowe w 2010.</i> Wrocław: Wydawnictwo Remar, s. 119-136 ISBN 978-83-61975-41-0	MNiSW: 5/20 pkt
7.	2013	Kotras M. (2014). Społeczne reprezentacje chorób wenerycznych na plakatach z okresu I i II Wojny Światowej. [w:] Ferenc T., Chomeczyński P., Dymarczuk W. (red.) <i>Wojna. Obraz. Propaganda. Socjologiczna analiza plakatów wojennych.</i> Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 33-73. ISBN 978-83-7969-067-1	MNiSW: 5/20 pkt
8.	2017	Kotras M. (2017). W Łódzkiem bez zmian. Wybory do sejmiku województwa łódzkiego w 2014 roku. [w:] Alberski R., Cichosz M. (red.) <i>Wybory do sejmików województw w 2014 roku.</i> Wrocław: Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 95-120. ISBN 978-83-934585-6-1 eISBN 978-83-934585-2-3 DOI 10.23734/26.17.021	MNiSW: 5/20 pkt

3. Informacja o członkostwie w redakcjach naukowych monografii.

Po uzyskaniu stopnia doktora:

-

4. Wykaz opublikowanych **artykułów w czasopismach naukowych** (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.2). Żaden z poniższych artykułów nie był wymieniony w punkcie I.2.

Przed uzyskaniem stopnia doktora:

Lp.	Rok	Opis bibliograficzny artykułów w czasopismach naukowych	Uwagi
1.	2004	Kotras M. (2004). Szanse województwa łódzkiego w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej. <i>Acta Universitatis Lodzensis Folia Oeconomica</i> , nr 181, s. 325-333 ISSN 0208-6018, e-ISSN 2353-7663	MNiSW: 6 (KBN)/40 pkt
2.	2004	Kotras M. (2004). Przemiany w stosunkach przemysłowych w Europie – ogólne refleksje. <i>Humanizacja Pracy</i> nr 2-3 (218-219), s. 61-69 ISSN 1643-7446	MNiSW: 3 (KBN)/5 pkt
3.	2006	Kotras M. (2006). Zastosowanie audytu komunikacyjnego w działaniach komunikacyjnych organizacji. <i>Humanizacja Pracy</i> , nr 1-2 (229-230), s. 49-64 ISSN 1643-7446	MNiSW:; 3 (KBN)/5 pkt

Po uzyskaniu stopnia doktora:

Lp.	Rok	Opis bibliograficzny artykułów w czasopismach naukowych	Uwagi
1.	2008	Kotras M. (2008). Obrazy przywództwa politycznego na poziomie regionalnym , <i>Acta Universitatis Lodzensis, Folia Sociologica</i> , nr 33, s. 57-98. ISSN 0208-600X, e-ISSN 2353-4850	MNiSW: 6/40 pkt
2.	2010	Kotras M. (2010). Corporate Culture and Its Connection with External and Internal Public Relations . <i>Comparative Economic Research Central and Eastern Europe</i> , nr 5(13), s. 24-47. ISSN 2082-6737 DOI: 10.2478/v10103-010-0002-y	MNiSW: 9/100 pkt Cytowania Google Scholar: 4 Scopus: 1
3.	2012	Kotras M. (2012). Słowa są ważne. Analiza dyskursu prasowego w czasie kampanii samorządowej w Łodzi w 2012 roku . <i>Władza Sądzenia</i> , nr 1, s. 53-78 ISSN 2300-1690	MNiSW: 4/40 pkt
4.	2013	Kotras M. (2013). Dwa światy, dwie narracje. Retoryka tygodników opinii: W Sieci i Polityka . <i>Acta Universitatis Lodzensis, Folia Sociologica</i> , nr 46, s. 89-109. ISSN 0208-600X, e-ISSN 2353-4850	MNiSW: 8/40 pkt Cytowania Google Scholar: 17
5.	2013	Kotras M. (2013). Konstruowanie rzeczywistości politycznej. Analiza okładek tygodników: Uważam Rze i Polityka . <i>Politeja</i> , nr 25, s. 439-185. ISSN 1733-6716, e-ISSN 2391-6737	MNiSW: 8/100 pkt Cytowania Google Scholar: 1
6.	2013	Kotras M., Król M., Szkudlarek T., Madalińska-Michalak J., Nowak-Dziemianowicz M.. (2013). Edukacja ku obywatelskości. Dyskusja . <i>Societas Communitas</i> , nr 2 (16), s. 13-42. ISSN 2300-0902	MNiSW: 8/40pkt
7.	2016	Kotras M. (2016). Problem migracji na okładkach polskich tygodników opinii . <i>Interdyscyplinarne Studia Społeczne</i> , nr 2, s. 57-84.	MNiSW: 0/5 pkt Cytowania Google Scholar: 6
8.	2016	Kotras M. (2016). The Discourse about Immigrants. Argumentation Strategies in Polish Weekly Magazines . <i>Acta Universitatis Lodzensis, Folia Sociologica</i> , nr 59, s. 59-80. ISSN 0208-600X, e-ISSN 2353-4850	MNiSW: 8/40 pkt Cytowania Google Scholar:13
9.	2016	Kotras M. (2014). Opinie studentów na temat przerywania ciąży oraz katastrofy smoleńskiej. Związek badanych „spraw” z poparciem dla partii politycznych . <i>Władza Sądzenia</i> , nr 9, s. 123-137 ISSN 2300-1690	MNiSW: 4/40 pkt

10.	2017	Kotras M. (2017). Praktyki ramowania i przeramowania w dyskursie medialnym dotyczącym Okrągłego Stołu. <i>Przegląd Socjologii Jakościowej</i> , nr XIII(3), s. 70-95. ISSN 1733-8069, e-ISSN 1733-8069	MNiSW: 13/70 pkt Cytowania Google Scholar: 3
11.	2018	Kotras M. (2018). Narracje i strategie argumentacyjne w dyskursie IV RP jako narzędzie wyznaczania granic wspólnot w polskim społeczeństwie. <i>Kultura i społeczeństwo [Culture and Society]</i> , tom LXII, nr 1, s. 141-165 ISSN: 0023-5172, eISSN: 2300-195X	MNiSW: 14/70 pkt Cytowania Google Scholar: 7
12.	2019	Kotras M. (2019). Młodzi dorośli łodzianie i zduńskowolanie zaangażowani w sferę i przestrzeń publiczną w procesie osiągnięcia pełnej dorosłości. <i>Przegląd Socjologii Jakościowej</i> , nr XV (4), s. 154-182. ISSN 1733-8069, e-ISSN 1733-8069	MNiSW: 13/70 pkt
13.	2021	Grotowska-Leder J., Kotras M. (2021). Normative and non-normative paths of reaching adulthood by young Poles at the stage of transition from modern to postmodern society. <i>Sociológia a spoločnosť (Sociology and Society)</i> , vol.6, nr 1, s.3-21 ISSN 2453-8086	MNiSW: 5/5 pkt
14.	2022	Kotras M. (2022). „Tożsamościowo mocni” i „zakorzeni” – elektorat Prawa i Sprawiedliwości. <i>Władza Sądzenia</i> , nr 21, s. 153-166. ISSN 2300-1690	MNiSW: 4/40 pkt
15.	2022	Kotras M. (2022). Konflikty etniczne w południowym Kirgistanie – w poszukiwaniu prawomocnych narracji. <i>Władza Sądzenia</i> , nr 23, s. 51-66. ISSN 2300-1690	MNiSW: 4/40 pkt

5. Wykaz osiągnięć projektowych, konstrukcyjnych, technologicznych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.3).

-

6. Wykaz publicznych realizacji dzieł artystycznych (z zaznaczeniem pozycji niewymienionych w pkt I.3).

-

7. **Informacja o wystąpieniach na krajowych lub międzynarodowych konferencjach naukowych lub artystycznych, z wyszczególnieniem przedstawionych wykładów na zaproszenie i wykładów plenarnych.**

Przed uzyskaniem stopnia doktora

Lp.	Data/ Miejsce	Tytuł wystąpienia na konferencjach	Organizator/zy
1.	Maj 2002, Koszelówka	referat pt. <i>Specyfika referendum akcesyjnego dotyczącego przystąpienia Polski do Unii Europejskiej</i> na konferencji: Marketing polityczny a postawy i zachowania wyborcze społeczeństwa polskiego, Koszelówka 2002	Szkoła Wyższa im . Pawła Włodkowica w Płocku, Uniwersytet Łódzki

2.	Wrzesień 2004, Poznań	referat pt. <i>Endogeniczne koncepcje rozwoju regionalnego w świetle polityki regionalnej Unii Europejskiej</i> na XII Zjeździe PTS	Polskie Towarzystwo Socjologiczne
3.	Październik 2005, Poznań	referat pt. <i>Parcie na szkło – wizerunek regionalnego przywódcy politycznego na konferencji: Marketing polityczny, szansa czy zagrożenie dla demokracji</i>	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
4.	Maj 2005, Pekin	referat pt. <i>Social capital in regional context as a development factor of SMES (Small and Medium Size Enterprises)</i> na międzynarodowej konferencji: <i>Forum of Economic Development and Scientific Management.</i>	Peking University
5.	Czerwiec 2006, Bukowina Tatrzańska	referat pt. <i>Dwuwładza w województwie a problem przywództwa politycznego</i> na konferencji: <i>Moralność polityce i polityka w moralności</i>	Uniwersytet Łódzki

Po uzyskaniu stopnia doktora

Lp.	Data/ Miejsce	Tytuł wystąpienia na konferencjach	Organizator/zy
1.	Październik 2008, Szczecin	referat pt. <i>Anonimowi i apolityczni – radni sejmiku wojewódzkiego. Na przykładzie badań w łódzkim sejmiku wojewódzkim II kadencji</i> na konferencji: <i>Enklawy życia społecznego II</i>	Uniwersytet Szczeciński
2.	Maj 2008, Nałęczów	referat pt. <i>Charakterystyka przywództwa politycznego w regionie łódzkim</i> na międzynarodowej konferencji <i>Kultura a rynek.</i>	Katolicki Uniwersytet Lubelski
3.	Maj 2009, Nałęczów	referat pt. <i>Zadurzyłam się w Obamie – wykorzystanie Internetu w amerykańskiej kampanii wyborczej</i> na międzynarodowej konferencji <i>E-gospodarka, e-społeczeństwo.</i>	Katolicki Uniwersytet Lubelski
4.	Maj 2010, Pekin	referat pt. <i>Corporate Culture and Its Connection with External and Internal Public Relations</i> na konferencji <i>China - Poland's SME's Development Forum.</i>	Peking University
5.	Czerwiec 2010, Bukowina Tatrzańska	referat pt. <i>Parada, czapka i Ziemia Święta – referendum w Łodzi. Studium przypadku.</i> na konferencji <i>Polityka, Etyka, Praca.</i>	Uniwersytet Łódzki
6.	Wrzesień 2010, Kraków	referat pt. <i>Kto rządzi w Łodzi?</i> na XIV Zjeździe PTS.	Polskie Towarzystwo Socjologiczne
7.	Maj 2012, Lublin	referat pt. <i>Słowa są ważne. Rekonstrukcja obrazu kampanii wyborczej prezentowanego w łódzkich codziennych gazetach</i> na międzynarodowej konferencji <i>Culture, Communication, Cognition?</i>	UMCS

8.	Czerwiec 2012, Kazimierz Dolny	Współprowadzenie panelu (razem z Alicją Łaską-Formejster, Karoliną Messyasz i Konradem Kubalą): <i>O badaniu zjawisk politycznych. Analiza dyskursu publicznego</i>	UMCS, Katedra Socjologii i Organizacji IS UŁ
9.	Listopad 2012, Kraków	referat pt. Konstruowanie rzeczywistości politycznej. Analiza okładek tygodników „Uważam Rze” i „Polityka” . na konferencji <i>Media a polityka. Między informacją a kreacją</i> .	Uniwersytet Jagielloński Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ
10.	Wrzesień 2012, Szczecin	referat pt. Problem uzasadniania i „nie-wiedza”. Publicyści i dziennikarze jako współcześni wytwórcy wiedzy eksperckiej na XV Zjeździe PTS	Polskie Towarzystwo Socjologiczne
11.	Wrzesień 2015, Poznań	referat pt. Czy możliwa i potrzebna jest wspólnota dyskursywna? na X Zjeździe PTF	Polskie Towarzystwo Socjologiczne
12.	Wrzesień 2015, Praga	referat pt. Language of contemporary media and its recipient towards organizing society . Na: <i>The 12th Conference of the ESA</i> .	European Sociological Association
13.	Wrzesień 2016, Gdańsk	referat pt. Polskie tygodniki opinii o problemie migracji i uchodźcach. Analiza strategii argumentacyjnych na XVI Zjeździe PTS	Polskie Towarzystwo Socjologiczne
14.	Kwiecień 2017, Kijów	referat pt. Framing and re-framing practices in discourse about transformation in Poland na międzynarodowej konferencji <i>Society, Economics and Economic Science in the Twentieth Century</i>	Vadym Hetman Kyiv National Economics University
15.	Wrzesień 2017, Ateny	referat pt. The grey zone is shrinking. Media discourse about transformation in Poland na <i>13th Conference of the European Sociological Association</i> .	European Sociological Association
16.	Kwiecień 2018, Katania	referat pt. Young adults as a missing target and actor of public policies. The case of Poland na konferencji <i>New worlds of welfare services: The intertwinement of organizations, professions, users and the state</i> (ESA Mid-term)	European Sociological Association
17.	Luty 2019, Tartu	referat pt. Life strategies of young adults and public policies for the achievement of adulthood. The case of Poland na seminarium badawczym „Life Strategies of the Youth and Public Policies for the Achievement of Adulthood	Institute of Social Studies, University of Tartu, Estonia
18.	Sierpień 2019, Manchester	referat pt. Political Participation As a Missing Factor of Transition to Adulthood na The 14th ESA Conference « Europe and Beyond ».(współautorstwo z prof. Jolantą Grotowską-Leder)	European Sociological Association
19.	Wrzesień 2019, Wrocław	referat pt. Młodzi dorośli jako podmiot i przedmiot polityki społecznej na XVII Zjeździe PTS	Polskie Towarzystwo Socjologiczne

20.	Czerwiec 2021, Wrocław	referat pt. <i>Ścieżki wchodzenia w dorosłość polskich trzydziestolatków w społeczeństwie niepewności</i> na konferencji <i>Zmagania z codziennością w czasach wzmożonego ryzyka.</i>	Uniwersytet Wrocławski, Polskie Towarzystwo Socjologiczne
-----	------------------------	---	---

8. Informacja o udziale w komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji krajowych lub międzynarodowych, z podaniem pełnionej funkcji.

Przed uzyskaniem stopnia doktora:

Lp.	Data/Miejsce	Informacja o komitecie/konferencji	Pełniona funkcja
1.	Maj 2002, Koszów	Konferencja: <i>Marketing polityczny a postawy i zachowania wyborcze społeczeństwa polskiego</i>	Członek komitetu organizacyjnego
2.	Czerwiec 2006, Bukowina Tatrzańska	Konferencja: <i>Moralność polityce i polityka w moralności</i>	Członek komitetu organizacyjnego

Po uzyskaniu stopnia doktora:

Lp.	Data/Miejsce	Informacja o komitecie/konferencji	Pełniona funkcja
1.	Czerwiec 2010, Bukowina Tatrzańska	Konferencja: <i>Polityka-Etyka-Praca. Dylematy społeczne po dwóch dekadach transformacji.</i>	Przewodniczący komitetu organizacyjnego

9. Informacja o uczestnictwie w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych, z podziałem na projekty zrealizowane i będące w toku realizacji, oraz z uwzględnieniem informacji o pełnionej funkcji w ramach prac zespołów.

Przed uzyskaniem stopnia doktora:

Po uzyskaniu stopnia doktora:

Lp.	Okres	Informacja o projekcie badawczym	Pełniona funkcja w ramach prac zespołów
1.	2010-2012	Regionalna scena polityczna - wzorce rywalizacji w kontekście wyborów samorządowych 2010, numer grantu: N N116 491740, Instytucja realizująca: Uniwersytet Wrocławski\Wydział Nauk Społecznych (zakończony)	Udział w przygotowaniu publikacji naukowej
2.	2014-2015	Projekt restrukturyzacyjny „Obserwatorium polityczne”, numer decyzji MNiSW - 7066/E-345/R/2014 (zakończony)	Przygotowanie narzędzia badawczego i zaprojektowanie badań dotyczących monitorowania postaw studentów dotyczących wybranych kwestii politycznych. Przeprowadzenie tego badania na losowej próbie studentów Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego UŁ. Przygotowanie i przeprowadzenie 10 zogniskowanych wywiadów grupowych dotyczących oceny kształtujących się podziałów społeczno-politycznych w Polsce.
3.	2015-2020	Polityki publiczne na rzecz pełnej dorosłości w Polsce, UMO-2014/2015/B/HS5/03284; instytucja przyznająca / finansująca projekt: NCN, kierowniczką projektu: prof. Jolanta Grotowska-Leder (zakończony)	Wykonawca, w tym w całości realizacja zadania badawczego nr 4 (organizacja, przeprowadzenie i opracowanie 4 FGI)
4.	2018	Projekt Gospostrateg – „Obywatele decydują”, umowa 1/386300/11/NCBR/2018 (zakończony)	Realizacja zadania nr 2, zaprojektowanie, przeprowadzenie i opracowanie badania (panel obywatelski)

10. Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych wraz z informacją o pełnionych funkcjach.

1. Członek Polskiego Towarzystwa Socjologicznego
2. Autonomiczne Koło Terenowe nr4 Łódzkiego Stowarzyszenia Społeczno-Oświatowego (2014-2015 członek zarządu, 2015-2018 sekretarz zarządu, 2018-2020 wiceprezes, 2020-2021 prezes zarządu – stowarzyszenie jest organem prowadzącym dla społecznej szkoły podstawowej

11. Informacja o odbytych stażach w instytucjach naukowych lub artystycznych, w tym zagranicznych, z podaniem miejsca, terminu, czasu trwania stażu i jego charakteru.

Przed uzyskaniem stopnia doktora:

Miejsce/Kraj	Termin	Czas trwania	Charakter stażu
Pekin, Chiny	2005	10 dni	wyjazd studyjny do Pekinu w Chinach, zaproszenie do udziału udziału w seminarium z referatem (zaproszenie z Uniwersytetu Pekńskiego), prezentacja wyników analiz dotyczących uwarunkowań społeczno-gospodarczych regionu łódzkiego po przystąpieniu Polski do UE. Kontynuacja współpracy naukowej z Pekńskim Uniwersytetem Medycznym (spotkania dotyczące zakresu współpracy).

Po uzyskaniu stopnia doktora:

Miejsce/Kraj	Termin	Czas trwania	Charakter stażu
Pekin, Chiny	2010	10 dni	Wyjazd studyjny do Pekinu, w Chinach, na zaproszenie Peking University. Udział w seminarium poświęconym funkcjonowaniu małych i średnich przedsiębiorstw w zmieniającym się środowisku komunikacyjnym.
Xianning, Chiny	2018	10 dni	udział w programie High-Level Talents by Xianning finansowany przed rząd prowincji Hubei. Udział w panelach eksperckich dotyczących kierunków przemian społecznych i gospodarczych w prowincji Hubei. Rozmowy z przedstawicielami rządu prowincji oraz przedsiębiorcami z regionu dotyczące kwestii rozwojowych. Podpisanie deklaracji współpracy między Uniwersytetem

			Łódzkim i Zhongnan University of Economics and Law.
Coimbra, Portugalia	Kwiecień, 2018	7 dni	Wyjazd dydaktyczny w ramach programu Erasmus+, Instituto Superior Miguel Torga, Coimbra, prowadzenie zajęć zgodnie z uzgodnionym programem, oraz wygłoszenie wykładów dla studentów i pracowników uczelni: (1) <i>Old and new media and their practices of framing relevant social issues</i> , (2) <i>Perfomance politics and political communication</i>
Benewent, Włochy	Kwiecień 2019	7 dni	Wyjazd dydaktyczny, w ramach programu Erasmus+, University of Sannio, prowadzenie zajęć zgodnie z uzgodnionym programem
Tartu, Estonia	Luty 2019	5 dni	Spotkania z badaczami z Uniwersytetu w Tartu, udział we wspólnym seminarium dotyczącym problemów młodych dorosłych Polaków i Estończyków. Prezentacja wyników polskich badań i porównanie rezultatów z badaniami realizowanymi przez estońskich badaczy.

12. Członkostwo w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism wraz z informacją o pełnionych funkcjach (np. redaktora naczelnego, przewodniczącego rady naukowej, itp.).

Od 2012 roku członek redakcji czasopisma naukowego **Władza Sądzenia** (redaktor prowadzący)
Od 2003 roku członek redakcji czasopisma naukowego **Acta Universitatis Lodzensis Folia Sociologica** (2003-2010 sekretarz redakcji, od 2010 redaktor prowadzący)

13. Informacja o recenzowanych pracach naukowych lub artystycznych, w szczególności publikowanych w czasopismach międzynarodowych.

Recenzent:

- *Przegląd Socjologii Jakościowej* [ERIH PLUS],
- *QSR* [ERIH PLUS],
- *Central and Eastern European Migration Review*
- *Wydawnictwo Adam Marszałek*
- *Wydawnictwo Difin*

14. Informacja o uczestnictwie w programach europejskich lub innych programach międzynarodowych.

-

14. Informacja o udziale w zespołach badawczych, realizujących projekty inne niż określone w pkt. II.9.

Rok	Informacja o projekcie	Rola w zespole
2006-2007	Badania własne realizowane do przygotowywanej dysertacji. <i>Przywództwo polityczne na poziomie regionu. Badanie wśród radnych sejmiku województwa łódzkiego.</i>	Konceptualizacja badania. Przeprowadzenie wywiadów (ze standaryzowaną listą poszukiwanych informacji). Opracowanie badania.
2011	Badania własne. <i>Kto rządzi w Łodzi?</i>	Grant dla młodych naukowców na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym UŁ. Realizacja badania z zastosowaniem metody reputacyjnej.
2012	Badania własne. <i>Analiza przekazów prasy codziennej w czasie samorządowej kampanii wyborczej w Łodzi.</i>	Grant dla młodych naukowców na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym UŁ. Przeprowadzanie analizy retorycznej z wykorzystaniem narzędzia kategoryzowania przynależności.

15. Informacja o uczestnictwie w zespołach oceniających wnioski o finansowanie badań, wnioski o przyznanie nagród naukowych, wnioski w innych konkursach mających charakter naukowy lub dydaktyczny.

W 2008 roku byłem członkiem jury konkursu na najlepszy badawczy projekt studentów socjologii zorganizowanego przez Dyрекcję Instytutu Socjologii UŁ.

III. INFORMACJA O WSPÓLPRACY Z OTOCZENIEM SPOŁECZNYM

I GOSPODARCZYM

1. Wykaz dorobku technologicznego.

-

2. Informacja o współpracy z sektorem gospodarczym.

-

3. Uzyskane prawa własności przemysłowej, w tym uzyskane patenty, krajowe lub międzynarodowe.

-

4. Informacja o wdrożonych technologiach.

-

5. Informacja o wykonanych ekspertyzach lub innych opracowaniach wykonanych na zamówienie instytucji publicznych lub przedsiębiorców.

Rok	Opis ekspertyzy/opracowania
2006	Wykonanie badania o charakterze audytu komunikacyjnego w średniej wielkości firmie produkcyjnej z województwa łódzkiego. Wyniki badania posłużyły do wprowadzenia zmian w kulturze organizacyjnej firmy oraz do przygotowania opublikowanego artykułu naukowego.
2021	Współpraca z Instytutem Spraw Obywatelskich polegająca na opracowaniu pytań do ankiety wykorzystywanej w kampanii społecznej „Jakim jesteś Polakiem?”.

6. Informacja o udziale w zespołach eksperckich lub konkursowych.

-

7. Informacja o projektach artystycznych realizowanych ze środowiskami pozaartystycznymi.

Wystawa fotografii „Mistrzowie łódzkiej ekonomii i socjologii” prezentująca sylwetki wybitnych naukowców reprezentujących tytułowe dyscypliny i związanych z Wydziałem Ekonomiczno-Socjologicznym UŁ. Wystawa była częścią Festiwalu Nauki i Sztuki na Uniwersytecie Łódzkim w 2009 roku.

IV. INFORMACJE NAUKOMETRYCZNE

1. Informacja o punktacji Impact Factor (w dziedzinach i dyscyplinach, w których parametr ten jest powszechnie używany jako wskaźnik naukometryczny).

Łącznie liczba prac w czasopismach z IF:

Łącznie liczba punktów wskaźnika IF dla czasopism w roku publikacji oraz w 2021:

Łącznie liczba prac po doktoracie w czasopismach z IF:.

Łącznie liczba punktów: IF pism w roku publikacji , IF pism w 2021:

Łącznie liczba prac przed doktoratem w czasopismach z IF:

Łącznie liczba punktów: IF pisma w roku publikacji 0, IF pisma w 2021:

2. Informacja o liczbie cytowań publikacji wnioskodawcy, z oddzielnym uwzględnieniem autocytowań.
Web of Science Core Collection: (bez autocytowań:) 63
Scopus: (bez autocytowań:) 2
Publish or Perish: (bez autocytowań:) 74
Google Scholar: (bez autocytowań:) 71
3. Informacja o posiadanym indeksie Hirscha.
Web of Science Core Collection: h-index 3
Scopus: h-index 1
Publish or Perish: h-index 6
Google Scholar: h-index 6
4. Informacja o liczbie punktów MNiSW³.
Łączna punktacja: 323,87/**1318,87**
Punktacja po doktoracie: 281,87/**1128,87**
Punktacja przed doktoratem: 42/**190**

.....
(podpis wnioskodawcy)

---

³ Punkty MNiSW podane wg wartości w roku publikacji i - po znaku „/” - punkty w roku 2021

Autoreferat

1. Imię i nazwisko.

Marcin Kotras

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

- 2008 Doktor nauk humanistycznych w dziedzinie socjologii – Instytut Socjologii, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki. Praca doktorska *Rola przywództwa lokalnego w europejskim rozwoju regionalnym. Na przykładzie regionu łódzkiego*, promotor: prof. dr hab. Danuta Walczak-Duraj
- 2001 Magister socjologii – Instytut Socjologii, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki; promotor prof. dr hab. Danuta Walczak-Duraj

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

- od 2008 Adiunkt w Katedrze Socjologii Polityki i Moralności, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki
- 2002-2008 Asystent w Katedrze Socjologii Polityki i Moralności, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki
- 2008-2012 Starszy wykładowca, Instytut Socjologii, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Skierniewicach

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85 z późn. zm.).

Marcin Kotras (2023). *Podzielone społeczeństwo. W obrazie mediów III i IV RP*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 322, ISBN 978-83-8331-050-3, e-ISBN 978-83-8331-051-0

Prezentowana monografia to rezultat moich badawczych zainteresowań dotyczących dyskursywnych aspektów polityki. Interesowało mnie przede wszystkim to jak dziennikarzy, czyli reprezentanci elity symbolicznej, wpływają na konstruowanie podziałów społecznych w Polsce. Wieloletnia obserwacja przekazów medialnych i lektura tekstów, pozwoliła mi zauważyć, że media w swoich przekazach konsekwentnie akcentują oni dystynkcje pomiędzy konkurującymi siłami politycznymi koncentrując się na sentymentach publicznych i wzmacniając polaryzacyjny charakter podziału społecznego. Wypowiadając się w monografii na temat podzielonego społeczeństwa mam na myśli jego konstruowany w mediach obraz. Ma on uproszczoną formę, sprowadzającą konflikty społeczne do rywalizacji środowiska Prawa i Sprawiedliwości ze środowiskiem Anty-PiS z wybijającą się kluczową rolę Platformy Obywatelskiej, jako sukcesorki III RP (przyjmując perspektywę

personalizującą konflikty polityczne byłby to spór między Jarosławem Kaczyńskim a Donaldem Tuskiem).

W monografii zaprezentowałem wnioski z przeprowadzonych przeze mnie badań jakościowych dotyczących strategii argumentacyjnych wykorzystywanych w przekazach polskich tygodników opinii. Zawarłem w niej również opracowanie dziesięciu zogniskowanych wywiadów grupowych, które dotyczyły percepcji podziałów społecznych w Polsce przez czytelników tygodników opinii.

Rozważania teoretyczne i analizy materiału badawczego oparłem na konstruktywistycznej tradycji rozumienia rzeczywistości społecznej. Uznałem, że obserwując procesy komunikacji politycznej, w których relewantną rolę odgrywają media, będę w stanie opisać, uporządkować i zsyntetyzować sposoby wyjaśniania i definiowania ważnych aspektów życia społecznego odpowiadających za powstawanie podziałów społecznych. Założyłem również, że działania te, ze względu na relatywnie długie ich trwanie i konsekwencję dziennikarzy w adresowaniu do odbiorców spójnych pakietów interpretacyjnych będą wpływać na konstruowanie medialnego obrazu podzielonego społeczeństwa, który stopniowo stanie się zrutynizowaną formą opisu podziałów społecznych w Polsce powielanych i rozprzestrzenianych przez odbiorców mediów.

W książce korzystałem z technik i narzędzi badawczych oraz rozwijałem tezy wypracowane we wcześniej opublikowanych przeze mnie artykułach. W 2012 roku przygotowałem tekst dotyczący medialnej retoryki w trakcie samorządowej kampanii wyborczej w 2010 roku (*Słowa są ważne. Analiza dyskursu prasowego w czasie kampanii samorządowej w Łodzi w 2010 roku*. Władza Sądzenia, nr 1, s. 53-78). Analizowałem tam artykuły opublikowane w lokalnych dziennikach, w których relacjonowano przebieg rywalizacji. W badaniach posłużyłem się narzędziem kategoryzowania przynależności (opisywanym przez Harveya Sacksa). Przeprowadzone przeze mnie analizy pozwoliły mi na postawienie tezy, że konstruowany w mediach obraz podziału politycznego opierał się na wartościujących kategoryzacjach i akcentował nie tylko konkurencyjność poszczególnych kandydatów i komitetów wyborczych, ale stosowane praktyki retoryczne służyły opisowi politycznych konkurentów jako wrogów skupionych w dwóch zantagonizowanych obozach. Prezentowane na łamach dzienników wypowiedzi kandydatów cechowała retoryka dyskryminacyjna, przy pomocy której mobilizowane elektoraty. Specyfika kampanii samorządowej wiąże się z prezentowaniem lokalnych tematów dotyczących na przykład miejskiej infrastruktury, niemniej w obserwowanym przeze mnie okresie na pierwszy plan w medialnych relacjach dotyczących wyborów, jak i w samej kampanijnej retoryce dominowały formuły dychotomizujące scenę polityczną i wzmacniające dwubiegunowy podział między głównymi oponentami – Prawem i Sprawiedliwością i pozostałymi komitetami.

W 2013 roku opublikowałem dwa teksty na temat uczestnictwa mediów w procesie konstruowania podziałów społecznych. W pierwszym z nich (*Dwa światy, dwie narracje. Retoryka tygodników opinii: W Sieci i Polityka*. Acta Universitatis Lodzensis, Folia Sociologica, nr 46, s. 89-109) zajmowałem się problemem jak przy pomocy praktyk retorycznych w konkurujących tygodnikach konstruowane były odmienne uniwersa symboliczne wzmacniające binarny charakter dyskursu publicznego. Dostrzegalna była również wysoka koherencja i jednorodność w ramach argumentacji obu nadawców, a w szczególności tygodnika „wSieci”. Dziennikarze analizowanych tygodników używając idiomów komunikacyjnych (Marek Czyżewski) ukształtowali typowe dla siebie cechy komunikowania i schematy argumentacyjne. Tym samym proponowali swoim odbiorców nie tylko konkurencyjne, ale również przeciwstawne (niekiedy wykluczające się) narracje służące do opisu rzeczywistości.

Drugi tekst (*Konstruowanie rzeczywistości politycznej. Analiza okładek tygodników: Uważam Rze i Polityka*. Politeja, nr 25, s. 439–185) dotyczył podobnego problemu, ale w tym przypadku analizowałem dane wizualne, czyli okładki tygodników opinii. Przeprowadzona semiologiczna analiza obrazów potwierdziła, że tygodniki reprezentujące dwa konkurencyjne środowiska medialne wprowadzają, w istocie równolegle, odmienne opisy rzeczywistości, wykorzystując do tego inne reżimy skopiczne i kodowanie zjawisk politycznych przy pomocy symboli. W analizowanym okresie zauważalna była również większa radykalizacja przekazu na okładkach tygodnika „Uważam Rze”. Nadawca ten używając sądów wartościujących prezentował jednoznaczne stanowiska (najczęściej krytyczne wobec ówczesnego rządu PO-PSL, z jednostkową atrybucją odpowiedzialności) przypisując sobie właściwą interpretację zachodzących w Polsce zmian. Przekaz ten cechowało eksponowanie wartości, które uznać można za konserwatywne i z jednoczesną krytyką progresywizmu, konsumpcjonizmu, które łączone były z kategorią bezideowości. W tym analizowanym okresie „Polityka” przesuwiała się natomiast w stronę *social magazine* prezentując na okładkach względnie szeroki rejestr problemów społecznych, a pojawiające się na okładkach tematy dotyczące konfrontacyjnego charakteru podziałów społecznych były z reguły reakcją na publikacje w konkurencyjnym czasopiśmie.

W 2014 roku ukazała się monografia, w której byłem autorem jednego z rozdziałów (*Spoleczne reprezentacje chorób wenerycznych na plakatach z okresu I i II Wojny Światowej*. [w:] Ferenc T., Chomeczyński P., Dymarczuk W. (red.) *Wojna. Obraz. Propaganda. Socjologiczna analiza plakatów wojennych*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 33-73). Współpraca przy przygotowaniu książki wiązała się z moimi zainteresowaniami analizą danych wizualnych i ich wykorzystania w ramach konstruktywistycznych teorii socjologicznych. Problematyka, którą w książce się zajmowałem nie wiązała się bezpośrednio z moimi zainteresowaniami badawczymi, natomiast praca na rozbudowanym korpusie badawczym danych wizualnych pozwoliła mi na wypracowanie schematu analizy, którego używałem w swoich późniejszych badaniach. Do analizy zastosowałem wówczas między innymi założenia teorii społecznej reprezentacji (Serge Moscovici, Cezary Trutkowski, Konrad Kubala), która posłużyła mi do wyjaśnienia jak przy pomocy praktyk obiektywfikacji i zakotwiczenia konstruowane są kategorie odnoszące się do chorób wenerycznych i związanych z nimi grup społecznych.

Decyzja o przygotowaniu monografii „Podzielone społeczeństwo...” wynikała z mojego przekonania, że to jeden z ostatnich momentów pozwalający na przyjrzenie się logice podziałów społecznych, w których wiodącą rolę w ich konstruowaniu odgrywały elity symboliczne reprezentujące pokolenie doświadczające „solidarnościowego zrywu”. To grupa, która odwoływała się do własnych doświadczeń (niekiedy wprost wynikających z opozycyjnego zaangażowania) związanych ze zmianą ustroju w Polsce. W przyszłości wpływ tego pokolenia na funkcjonowanie systemu politycznego będzie mały, główni aktorzy polityczni będą schodzić ze sceny, to jednak jego działania dotyczące rekonfiguracji na scenie politycznej oraz wprowadzane do dyskursu problemy wpłynęły istotnie kształt relacji i nastrojów społecznych. Uznałem, że potrzebna i ważna jest zatem rozbudowana refleksja dotycząca stanu życia publicznego, gdyż obserwowane podziały w społeczeństwie stały się według mnie realnym (i aktualnym) problemem stojącym przed społeczeństwem. Monografia służyła syntezie i uporządkowaniu wiedzy na temat toczących się sferze publicznej sporów, gdzie podstawową rolę w konstruowaniu obrazu podzielonego społeczeństwa odgrywały media, działające w formule mediów tożsamościowych. W opracowaniu odnoszę się do obu stron sporu (nie tylko jednej z nich, czego dotyczy większość publikacji poświęconych tej problematyce) określając je jako prasę III i IV RP. Swoje rozważania prowadziłem w sposób wolny od jednoznacznego wartościowania i opowiadania się po jednej ze stron, chcąc rzetelnie odnieść się do działań dwóch medialnych środowisk.

Działania mediów kwalifikuję jako intensyfikujące spory oraz przyczyniające się do wzmocnienia społecznej polaryzacji. Tak sformatowany konflikt polityczny o kulturowym podłożu, w którym zaangażowane strony dyskredytują bądź delegitymizują politycznych oponentów, i gdzie idea porozumienia została zastąpiona ideą bezwarunkowej kapitulacji przeciwnika w istotny sposób wpłynęła na charakter politycznej rywalizacji i stał przeszkodą w rozwiązaniu ważnych z punktu widzenia społeczeństwa problemów. Domykanie się medialnych baniek informacyjnych nie pozostaje bowiem bez wpływu na sposób w jaki świat postrzegają odbiorcy mediów. Obecnie stale doświadczamy intensyfikacji środowiska komunikacyjnego, co w systemach demokratycznych wiąże się z nasileniem konfliktów i otwieraniem nowych aren sporu. Media zamiast poszukiwania porozumienia oferują przede wszystkim sposoby regulowania niezgody. Nie proponują interpretacyjnych ścieżek, które pozwoliłyby na przepracowanie różnic i osiągnięcie funkcjonalnego w pewnych obszarach porozumienia (co wiązałoby się z uznaniem racji stron). Lecz dominuje koncentracja na dychotomiach wymuszających na odbiorcach opowiedzenie się po jednej ze stron. Media tożsamościowe skupiły się na mobilizacji „swojej” wspólnoty w oparciu o kulturę używając do tego moralizatorskiej retoryki (dotyczy to przede wszystkim prasy IV RP).

Figuracja „My-Oni” wprowadzana w strategiach argumentacyjnych mediów III i IV RP nawiązywała do toposu dwóch Polsk. Taka formuła opisu podziału polskiego społeczeństwa nie była nowa i powracała w momentach zaostrzających się konfliktów społecznych. Ma ona nie tylko upraszczającą formę ignorując złożoną naturę podziałów społecznych, ale działać może również petryfikująco na formułę systemu politycznego i partyjnego oraz ograniczać agendę dyskutowanych spraw oraz sposoby ich przepracowania w debacie publicznej. Niepożądaną konsekwencją może być bowiem w tym przypadku skuteczne rozbrojenie społecznego potencjału oraz narastająca ortodoksyjność elit wzmacniająca antagonistyczny charakter podziału w społeczeństwie.

Głównym celem badawczym monografii była identyfikacja strategii argumentacyjnych stosowanych przez media III i IV RP. Konsekwentna analiza narracji wykorzystywanych w ramach tych strategii umożliwiła mi zrekonstruowanie podstawowych wymiarów podziałów społecznych organizujących dyskurs medialny i oddziałujących na dyskurs publiczny. Taka ścieżka prowadzonej przeze mnie analizy była konsekwencją założenia o dyskursywnym kształtowaniu podziałów społecznych, w którym to procesie istotną rolę odgrywały elity symboliczne, w tym również zaliczani do nich dziennikarze. Prezentowane przez nich w mediach narracje przyczyniały się do legitymizacji podziałów społecznych utrwalając obraz podzielonego na dwie zantagonizowane strony społeczeństwa. W opracowaniu dążyłem zatem do empirycznego potwierdzenia dyskursywnego wytwarzania podziałów społecznych, w który to proces zaangażowani byli dziennikarze tygodników opinii, stosujący koherentne strategie argumentacyjne oraz odpowiednio dobrane praktyki dyskursywne.

Głównym celem teoretycznym była natomiast konceptualizacja problemu dyskursywnie wytwarzanych podziałów społecznych uwzględniająca ich podstawowe wymiary. Ich wyznaczenie i zaproponowanie autorskich kategorii służących do ich opisu pozwoliło mi także na odniesienie się do dotychczasowych koncepcji odnoszących się do identyfikacji i charakterystyki podziałów społecznych w badaniach. Realizacja tego celu była również istotna, aby sprawdzić czy zgodnie z tezami stawianymi w części istniejących koncepcji podziałów społecznych rola czynników kulturowych (w tym tożsamościowych) bywa w procesach konstruowania podziałów nadrzędna w stosunku do tradycyjnych czynników odnoszących się do kategorii klasy społecznej i powiązanego z nią stratyfikacyjnego obrazu struktury. W monografii dążyłem zatem do deskrypcji i określenia wymiarów podziałów społecznych konstruowanych przez media oraz do zaprezentowania sposobów ich manifestacji. W książce koncentruję się przede wszystkim na kwestiach politycznych odnoszących

się do medialnie konstruowanych aren sporu prezentując obustronną etykietyzację zaangażowanych stron. Kluczowymi kategoriami pojęciowymi, których używam w monografii są przede wszystkim: „elity symboliczne”, „strategia argumentacyjna”, „legitymizacja” oraz „podział społeczny”.

Elitę symboliczną rozumiałem jako grupę, która posiada kontrolę nad sferą znaczeń w dyskursie publicznym. Używany przez nią zestaw dyskursów składa się z kolei na kulturę polityczną, co przekłada się na logikę i dynamikę toczących się sporów (Marek Czyżewski). Grupa ta ma tym samym wpływ na organizowanie dyskursu publicznego i politycznego prowadząc permanentną transmisję znaczeń w stronę reszty społeczeństwa i sprawując kontrolę nad wzorami interpretacji w społeczeństwie (Teun van Dijk). Reprezentanci elity symbolicznej mogą być stroną w ramach relacji władzy, dążąc wówczas do podporządkowania sobie innych grup poprzez kontrolę ich myśli i zbiorowych pragnień (zgodnie z trójwymiarową koncepcją władzy Stevena Lukesa). Przedstawiciele elit symbolicznych zajmują uprzywilejowane pozycje w strukturze społecznej i kontrolują ład aksjonormatywny wspólnoty (Robert Reich). Ich działania nie muszą być (i zwykle nie są) realizowane w oparciu o model kultury elitarniej, bo ten nie jest współcześnie immanentną i oczekiwaną cechą komunikacji medialnej. Do grupy tej zaliczam dziennikarzy i publicystów publikujących na łamach relewantnych tygodników opinii, zarówno tych którzy występują w tym przypadku w roli tłumaczącego innym porządek rzeczy „światłego obywatela”, jak tych prezentujących siebie jako „rzecznika narodu” (Marek Czyżewski).

Strategie argumentacyjne rozumiałem jako formę intencjonalnej komunikacji politycznej. Nadawcy używający strategii argumentacyjnych sięgają do wybranych aksjonormatywnych rezerwuarów ideologicznych dla poparcia komunikowanych tez. Elity symboliczne posługujące się strategiami argumentacyjnymi wykorzystują odpowiednie repertuary symboliczne i schematy interpretacyjne, służące do opisu i recenzowania dokonujących się zmian społecznych. Odbiorcom tych treści oferowane są w ten sposób właściwe (z punktu widzenia wdrażających strategie) sposoby definiowania rzeczywistości. Jednocześnie przy pomocy strategii delegitymizowane są konkurencyjne opisy, używane przez politycznych oponentów, a dyskurs przybiera formę polaryzacyjnego (Jeffrey Alexander). Jego binarna forma oznacza zatem nie tylko zakwestionowanie prawomocności drugiej strony jako uczestnika debaty publicznej, ale również uzależnia od siebie oponentów sprzęgając ze sobą stosowane przez nich strategie argumentacyjne. Konstruowany dychotomiczny obraz podzielonego społeczeństwa jest uproszczony, ale umożliwia zakorzenie w dyskursie publicznym kluczowego podziału w formule „My” - „Oni” oraz odpowiadających im charakterystyk. Prezentowane w medialnym obrazie relacje międzygrupowe jako dwubiegunowe, spolaryzowane stają się rodzajem dogmatu w postaci normatywnej reguły organizującej ład społeczny (Iwona Jakubowska-Branicka) i stopniowo kolonizującym postrzeganie systemu politycznego oraz rywalizacji wyborczej jako starcia dwóch przeciwstawnych obozów. Ponadto rezultatem tego procesu jest koncentracja dyskursu na problematyce tożsamościowej (z uwzględnieniem moralności) i spychanie na dalszy plan kwestii pragmatycznych odnoszących się do polityk publicznych i złożonego charakteru politycznego procesu decyzyjnego.

Strategie argumentacyjne wykorzystywane są w narracjach, które rozumiem jako sterowane pojęciowo, intencjonalnie opracowane sposoby operowania danymi. W monografii narrację utożsamiam z pojęciem „opowieści”, a w zasadzie „dobrej opowieści” (Jacek Wasilewski). To właśnie w prezentowanych w mediach opowieściach dochodzi do związania ze sobą pewnej wizji przeszłości (zgodnej z interesem nadawcy) i terażniejszości. Konsekwencją tych dyskursywnych praktyk staje się narracyjny podział na „nasz” prawomocny i na „ich” nieprawomocny świat. W strategiach argumentacyjnych narracje są zatem używane jednocześnie do uporządkowania wizji świata i jej

legitymizowania (konstruowania prawdziwych i prawomocnych sposobów definiowania rzeczywistości).

W teoriach komunikacyjnych rola narracji w procesie konstruowania spójnego i podzielanego przez odbiorców obrazu świata charakteryzowała tezy stawiane w ramach paradygmatu narracyjnego (Walter Fisher). Opierał się on na założeniu, że następuje stopniowa rezygnacja z eksperckich systemów wiedzy na rzecz nasyconych symboliką narracji pozwalających na właściwe odczytanie procesów zachodzących w otaczającym nas świecie. Ponadto narracje stają się również konstruktami moralnymi (Jakubowska-Branicka), umożliwiającymi przypisywanie racji naszej stronie, poprzez odwołania np. do dziejowej sprawiedliwości czy zwyciężenia zbiorowego, narodowego, obywatelskiego wysiłku. Są także autonomiczne wobec przeszłości (Wojciech Burszta), dlatego nie muszą być wierną relacją w oparciu o fakty, ale wystarczające jest ich zaakceptowanie i włączenie do systemu przekonań przez „naszych” odbiorców. W ten sposób narracje mogą być wykorzystywane w procesie konstruowania narodu jako wspólnoty wyobrażonej (Benedict Anderson), jak też służyć do rekonstrukcji polityki historycznej dzięki ponownemu wynalezieniu tradycji (Eric Hobsbawm). Ma to miejsce przede wszystkim wtedy, kiedy celem dla podmiotów politycznych jest (re)instytucjonalizacji pamięci, kiedy elity symboliczne prowadzą swoistą „grę o odcienie pamięci” wiążąc określoną narrację historyczną ze wspólnotą odbiorców, do której adresują swoje przekazy.

Ważnym dla prowadzonych przeze mnie w książce rozważań jest pojęcie legitymizacji, w tym szczególnie legitymizacji władzy. Każda władza i wspierające ją środowisko (w tym media) stara się wzbudzić w obywatelach przekonanie o swej prawomocności, do czego niewystarczające mogą być zarówno materialne, jak i afektywne motywy funkcjonowania. Istotne w tym przypadku może okazać się wzbudzanie wśród rządzonych wiary w prawomocność rządzących, silnego przekonania, że chce się podlegać właśnie tej władzy, a nie innej. Prawomocność jest zmienną stopniowalną co w przejrzysty sposób zostało zaprezentowane w koncepcji trzech poziomów legitymizacji Davida Beethama, który odwołuje się w niej zarówno do jej normatywnych, jak też społecznych źródeł. Przede wszystkim, warto jednak zaznaczyć, że legitymizacja, w szerokim ujęciu, może być rozumiana jako uprawomocnienie porządku świata, w tym wiedzy na temat funkcjonujących w nim instytucji, a w drugiej kolejności wartości, na których instytucje te opierają swe działanie. Legitymizacja dotyczy tych elementów ładu społecznego, które reprodukowane zapewniają jego stabilność i ciągłość, przy czym cechy te dotyczą z reguły aktualnie sprawujących władzę. Wiąże się to z ideologią reprezentowaną w wiedzy i działaniach określonych grup społecznych. Istotną pozycję w procesie legitymizacji zajmują media wprowadzając w obszar debaty określone interpretacje przedstawiane jako relacje o faktach tłumaczące bieg historii i aktualny kontekst polityczny. Dla Petera Bergera i Thomasa Luckmanna proces uprawomocniania staje się kluczowym na etapie wnioskowania (*reasoning*) i sumowania tego co wiemy o otaczającej nas rzeczywistości, logice następujących po sobie zdarzeń i ich konsekwencjach. Szczególnego znaczenia nabiera to w okresach, w których porządek społeczny zostaje zdekonstruowany i tworzony na nowo, na przykład w trakcie transformacji ustrojowej lub wtedy, kiedy dochodzi do formowania się podziałów społecznych przekształcających strukturę społeczną. Pojęcia, słowa, kategorie, którymi się posługujemy są konstruowane społecznie, nie mają charakteru uniwersalnego, ale wiążą się z określonym kontekstem, momentem w historii. Uprawomocnienie odbywa się zatem poprzez system językowej obiektywizacji ludzkiego doświadczenia z użyciem określonych schematów wyjaśniających (Berger i Luckmann). Dzięki nim dochodzi do wytworzenia i późniejszego wykorzystania zróżnicowanych systemów wiedzy do uprawomocniania porządku instytucjonalnego. Konsekwentnie stosowane strategie nazywania, którymi w stosunku do siebie posługują się polityczni adwersarze, będą sprzyjać uprawomocnieniu się tych podziałów (w ramach „dyskursywnych pęknięć”), ich instytucjonalizacji (uznania tej formuły kształtowania relacji społecznej za właściwą i normatywną). Zdaniem Hanny Arendt

uprawomocnienie (*legitimacy*) jest potrzebne władzy, aby zyskać akceptację zorganizowanej wspólnoty (np. narodu), która wybiera rządzących i przede wszystkim chce być przez nich rządzona. To właśnie tego, a nie usprawiedliwienia (*justification*) potrzebuje władza.

Kolejnym pojęciem jest „podział społeczny”. Tradycja badań nad podziałami społecznymi sięga w zasadzie do początków rozwoju socjologii. Tych między innymi problemów dotyczyły rozważania Emilia Durkheima, Karola Marksa czy Maxa Webera, kiedy pisali o przemianach kapitalizmu w Europie i ich wpływie na kształt struktury społecznej i procesy stratyfikacji. Problematyka ta wracała później wielokrotnie w rozważaniach socjologów próbujących tworzyć opisy dokonujących się w społeczeństwach podziałów i rozłamów. Mogły one dotyczyć: zdolności adaptacyjnych jednostek do wymagań normatywnych systemu (Talcott Parsons), stratyfikacji etnicznej (Randal Collins), identyfikacji politycznych i afiliacji ideologicznych odnoszących się do podziałów lewica-prawica (Norberto Bobbio), stosunku do wartości materialnych i postmaterialnych w ramach politycznej instytucjonalizacji (Ronald Inglehart) czy do habitusu i stylu życia (Pierre Bourdieu).

W monografii przywołuję ważną dla jej problematyki propozycję Seymoura Martina Lipseta i Steina Rokkana którzy podział społeczno-polityczny opisywali z perspektywy makrohistorycznej odnosząc się do kluczowych procesów społecznych organizujących duże wspólnoty. Badacze ci postawili tezę, że społeczeństwa charakteryzują się względnie trwałymi podziałami (*cleavages*), widocznymi w procesie kształtowania się systemów partyjnych w państwach Europy Zachodniej. Spośród opisywanych przez tych badaczy wymiarów rozłamów ważny był dla mnie ten określony jako podział na centrum i peryferie, dotyczący systemów wartości regulujących formy stosunków społecznych we wspólnotach oraz konkurencji między dominującymi (centralnymi) kodami kulturowymi i kodami defaworyzowanymi (lokalnymi). Podobny schemat był przeze mnie dostrzegany w trakcie lektury artykułów prasy III i IV RP, gdyż oba tygodniki sięgały po konkurencyjne kody kulturowe i programy tożsamościowe w swoich tekstach.

Dokonuję również przeglądu polskich badań dotyczących podziałów społecznych, gdzie przede wszystkim zwracam uwagę na ustalenia Radosława Markowskiego i Bena Stanleya, którzy zajmują się strukturalnym i aksjologicznym aspektem podziałów społecznych oraz wskazują na zestaw charakteryzujących je cech, które pozwalałyby na mówienie o rozłamie społecznym. Korzystam też z krytycznego i syntetycznego opracowania Mirosławy Grabowskiej i Mikołaja Cześnika, zawierającego ponadto tezę o odroczeniu kategorii „popękane polskie społeczeństwo”, którą ich zdaniem należy zachować do opisu społeczeństwa z wyraźnie wydzielonymi i przeciwstawnymi sobie grupami.

Wybrane do analizy tytuły prasowe skategoryzowane przeze mnie jako media III i IV RP stosując charakterystyczne dla siebie wzory komunikowania tworzą względnie spójne uniwersa symboliczne. Obie strony konsekwentnie wprowadzały do dyskursu strategie argumentacyjne wykorzystując narracje związane z podziałami społecznymi. Nie wypowiadam się w tym przypadku na temat intencji nadawców medialnych (tej badacz dyskursu może się jedynie domyślać), ale na temat prezentowanych przekazów i stosowanych w nich praktyk retorycznych. Przyjąłem założenie, że dziennikarze tych mediów dostarczają swoim odbiorcom schematy interpretacyjne angażując się tym samym w proces rywalizacji politycznej (co wiąże się ze zjawiskiem paralelizmu politycznego, o którym piszą Daniel Hallin i Paolo Mancini) i wpływając na pogłębianie się podziałów społecznych. Wybór konkretnych tygodników opinii do analiz („Polityka”, „Newsweek”, „Wprost”, „Do Rzeczy”, „wSieci”) był podyktowany ich wynikami sprzedaży oraz tym, że publikujący w nich dziennikarze mieli status medialnych person, których popularność i zasięgi nie ograniczały się jedynie do obecności w prasie drukowanej. Ważne było dla mnie także to, że tekst dziennikarza opublikowany łamach prasy

to wypowiedź rozwinięta, pełna, prezentująca całościowo stanowisko autora i zawierająca wspierającą i tłumaczącą argumentację. Tym samym pozwala ona na identyfikację zawartych w wypowiedziach praktyk retorycznych i schematów interpretacyjnych oraz odtworzenie używanych strategii argumentacyjnych. Tygodnikom opinii przypisałem cechy mediów tożsamościowych, o których pisał Rafał Matyja, co oznacza, że wzmacniają one funkcjonowanie informacyjnych baniek (Eli Pariser). Pozwala to ich członkom na pozostanie wewnątrz wyobrażonej wspólnoty, której członkowie przyjmują podzielaną przez nich wizję świata, traktując konkurencyjne opowieści jako nieprawomocne. Tak sformatowany medialny rynek sprzyja wzmacnianiu dychotomii opierającej się na upraszczającym, dwubiegunowym podziale „My” - „Oni”.

Analizę tekstów rozpoczynam od wydań z lutego 2012 roku, gdyż wtedy właśnie zaczynają być wydawane dwa tygodniki: „wSieci” i „Do Rzeczy”, które zaliczam do mediów IV RP. Na rynku istnieją już (od dłuższego czasu) tygodniki: „Polityka” i „Newsweek” (media III RP) oraz „Wprost” (który to tytuł nie został przeze mnie jednoznacznie przypisany do którejś z grup). Analizę kończę na wydaniach z kwietnia 2018, co wynika z wysycenia korpusu badawczego i niepojawiania się nowych, nieistniejących wcześniej narracji, które wpływałyby na zmianę linii politycznej czasopisma. Razem było to zatem 1500 numerów dla wszystkich pięciu tygodników. Łącznie do korpusu badawczego włączyłem 240 tekstów (czystość gatunkowa wypowiedzi nie była dla mnie istotna) i były to najczęściej artykuły zapowiadane na okładce numeru, autorstwa dziennikarzy, którzy byli twarzą danego tytułu z reprezentatywnym dla tygodnika przekazem.

Do korpusu badawczego włączyłem również 82 okładki tygodników opinii, które są zaprezentowane w książce. Nie traktowałem ich jako odrębnego zespołu danych, ale służyły one do wskazania wysokiego stopnia koherencji strategii argumentacyjnych. Należy również dodać, że wśród wszystkich okładek tygodników (również tych nie włączonych do korpusu danych) nie znalazłem takich, które kwestionowałyby dominujący w danym tytule sposób opisu rzeczywistości. Analiza okładek miała charakter ikonologiczny (syntetyczny), a przy ich opisie korzystałem z dostosowanej do mojego schematu analizy propozycji Gilian Rose. W pierwszym kroku dokonywałem diegezy (całościowego opisu warstwy wizualnej), a w drugim kroku przeprowadzałem semiologiczną analizę obrazów. Ponadto skorzystałem z założeń teorii społecznej reprezentacji (Serge Moscovici, Cezary Trutkowski, Konrad Kubala) zwracając w analizie uwagę na procesy zakotwiczenia (prezentacji obiektu poprzez wpisanie go w istniejące kulturowe konwencje) i obiektywizacji (prezentacji ikonicznej strony idei i sprowadzenie jej do zrozumiałych komunikatów odnoszących się do wiedzy podręcznej odbiorców).

W monografii zaprezentowałem również wyniki 10 zogniskowanych wywiadów grupowych. Wzięli w nich udział czytelnicy analizowanych tygodników opinii, którzy byli dodatkowo podzieleni na grupy według kategorii wieku (do 35 roku życia i powyżej) oraz ze względu na ich status na rynku pracy (bezrobotni, samozatrudnieni, pracownicy umysłowi, pracownicy fizyczny i właściciele przedsiębiorstw). Celem wywiadów było ustalenie czy medialny obraz społeczeństwa rezonuje z tym prezentowanym w wypowiedziach odbiorców oraz czy używają oni do opisu zjawisk społecznych i politycznych języka, który stosowany był w praktykach retorycznych tygodników.

Analizy strategii argumentacyjnych przeprowadzam opisując praktyki ramowania, schematy interpretacyjne i kategoryzacje używane w tekstach tygodników. Konsekwentny sposób ramowania wybranych problemów politycznych forsuje określone punkty widzenia u odbiorców oraz uprawomocnia narracje używane w tygodnikach. Praktyki ramowania nie dotyczą tylko opisu danego zjawiska czy postaci, ale łączą się z wprowadzeniem ukierunkowanej interpretacji konstruującej

określony jej schemat. W analizie zajmowałem się również identyfikowaniem stosowanych w prasie kategoryzacji (Harvey Sacks), których celem była także delegitymizacja oponentów, bądź dyskredytowanie opisywanych grup społecznych (np. migrantów). Kategoryzowane grupy pojawiające się w narracjach i strategiach argumentacyjnych były włączane, bądź wyłączone z konstruowanej w dyskursie wspólnoty (wyobrażonej). Dotyczyło to wykształcanego w ten sposób uniwersalnego wymiaru podziału społecznego odwołującego się do kategorii „My” i „Oni”. Ponadto zależało mi na wykazaniu wzajemnej referencji retoryki mediów III i IV RP potwierdzającej tezę o samoreprodukującym się dyskursie (Anna Giza-Poleszczuk).

W pierwszej części monografii określiłem i zdefiniowałem instrumentarium teoriopoznawcze, a w kolejnej części przedstawiam zasoby materiałowe oraz sam materiał badawczy. Następnie, w rozdziale zatytułowanym „O podziałach społecznych”, prezentuję wyniki prowadzonych przeze mnie analiz. Zdecydowałem się na wprowadzenie w tej części książki autorskich etykiet jako tytułów podrozdziałów. Wskazują one na wymiary (linie) podziałów, jako rezultaty stosowanych w tygodnikach strategii argumentacyjnych, a ponadto ich forma umożliwia szybkie rozpoznanie zawartości każdej z tych części. Wybrałem hasłową prostotę śródtytułów, licząc, że może to ułatwić poszukującym natrafienie na interesujące treści w internetowych wyszukiwarkach. Zaproponowane przeze mnie tytuły podrozdziałów to: (1) „Solidarni” i „Liberalni” /” Wsteczniacy” i „Progresywni”, (2) Resortowi i Posmoleńscy, (3) „Zbłatowanie elit” i nowy początek, (4) Wstawanie z kolan i upadek demokracji, (5) Obrońcy starego porządku i świadomi obywatele, (6) Uchodźcy jako problem i uchodźcy jako szansa, (7) Mit smoleński i kłamstwo smoleńskie. Moje rozważania w tym rozdziale monografii rozpoczynam od opisu rywalizacji politycznej jaka w 2005 roku, toczyła się między ugrupowaniami odwołującymi się do swoich „Solidarnościowych” korzeni. W tym fragmencie nie odwołuje się bezpośrednio do prowadzonych przeze mnie analiz tygodników opinii, ale rekonstruuje chronologię zdarzeń, które miały istotne znaczenie dla procesu kształtowania się dwóch zantagonizowanych środowisk politycznych. Wspomnianą datę traktuje jako graniczną, gdyż związaną z istotnymi zmianami w polskim systemie partyjnym. Do przejścia władzy w Polsce szykowały się wówczas dwie partie mające w swych punktach programowych postulaty dotyczące „wielkiej naprawy” państwa i swoistej sanacji moralnej. Dwa ugrupowania – Platforma Obywatelska i Prawo i Sprawiedliwość, które wedle początkowych scenariuszy miały tworzyć po wyborach rządzącą „popisową” koalicję, stały się politycznymi antagonistami. Dyskurs polityczny przybierał formę polaryzacyjnego, a stroną narzucającą (inicjującą) wymiary podziałów był obóz Prawa i Sprawiedliwości, wprowadzający do dyskursu dychotomię dzielącą scenę polityczną na „Liberalnych i Solidarnych”. Mimo, że była to część kampanijnej strategii tego ugrupowania to tak skonstruowany podział stał się ważną częścią dyskursu antyestablishmentowego. Wtedy na stałe do dyskursu została wprowadzona figura „zwykłego Polaka”. Retoryczna konotacja tej kategorii wykraczała poza tradycyjny opis odnoszący się do struktury społecznej. Nie była ona adresowana jedynie do tych, którzy zajmowali w społeczeństwie niższe pozycje społeczne, ale dotyczyła również kwestii kulturowych i tożsamościowych stając się immanentną częścią opowieści o „dobrej zmianie”. Narracja „solidarnych” oskarżała III RP i jej elity o bezrefleksyjną modernizację i stworzenie „układu” wiążącego ze sobą środowiska biznesowe, polityczne i służb specjalnych, co doprowadziło do upadku państwa i jednoczesnej utraty godności przez „zwykłych Polaków”. Ta narracja obok tematyki smoleńskiej odgrywała istotną rolę w ontologii i mitologii PiS, jak też mediów IV RP. Służyła też ona autokategoryzacji PiS i jego akolitów jako reprezentantów idei tzw. pierwszej „Solidarności”. Prawo i Sprawiedliwość prezentowało się wyborcom jako partia spoza układów, która zwraca się w stronę „zwykłych Polaków”, a potwierdzeniem tego były również zapowiadane programy, przede wszystkim „Rodzina 500+”. Choć same nominalizacje „Polska solidarna i liberalna” dominowały głównie w

kampanii wyborczej w 2005 roku to wpłynęły one na organizację dyskursu publicznego w kolejnych latach i stały się punktem wyjścia dla strategii argumentacyjnych stosowanych przez obóz IV RP.

Od początku rządów PiS rozpoczętych w 2005 roku, opozycja, a w szczególności Platforma Obywatelska, posługiwała się narracją o konieczności kontynuacji konsekwentnej modernizacji prezentując siebie jako obrońców aksjonormatywnego ładu i demokratycznego dorobku polskiego społeczeństwa. Przeszkodą na tej drodze miały być antymodernizacyjne i złe rządy partii Jarosława Kaczyńskiego, których kontynuacja miała zaprzepaścić cywilizacyjny dorobek Polaków, sumiennie i z powodzeniem budujących III RP. Narracja ta wykorzystywała inny od „Polski solidarnej i liberalnej” model dychotomicznego podziału, w którym po jednej stronie znajdowały się demokratyczne i zachodnie siły polityczne, a po drugiej („ciemnej stronie”) wstecznicy i burzyciele, którym starano się również przypisać etykietę „kulturowego obciachu”. Ta strategia połączona z zapowiadaną praktyką rządzenia (nazwaną przez Davida Osta „władzą od niechcenia”) odrzucającą wielkie reformy na rzecz miękkiego populizmu i zapewnienia w miarę bezproblemowej codzienności obywatelom okazała się skuteczna. Jak pisał Paweł Śpiewak wyborcy nie chcieli być niepokojeni i dlatego zrezygnowali z partii posługującej się retoryką godnościową na rzecz ugrupowania wolnorynkowego, pogodnego i pragmatycznego przekazując władzę PO w 2007 roku.

W krótkim komentarzu dotyczącym przemian w systemach politycznych w Europie, co miało związek między innym z kryzysem z 2008 roku, zwracam też uwagę na coraz wyraźniej obecny w sferze publicznej dyskurs antyestablishmentowy wpływający na logikę rywalizacji politycznej w państwach europejskich i w USA. Istotne miejsce w programach wyborczych części partii politycznych zyskały wówczas postulaty: narodowej suwerenności (odzyskanie narodowej siły i godności), zamknięcia granic dla imigrantów ekonomicznych i obcych kulturowo uchodźców (było to nie tylko zabezpieczenie kulturowej homogeniczności, ale też wskazanie potencjalnych zagrożeń, przed którymi prawicowa władza może ochronić wspólnotę), wspierania narodowej gospodarki i transferów pieniężnych służących realizacji programów socjalnych oraz eurosceptycyzm (w tym eksponowanie niechęci do narzuconej woli z gabinetów brukselskich elit). Narracja odnosiła się zatem do toposu „zdrowego organizmu”, który musi zwalczyć nękające go choroby.

Opisując sytuację po rywalizacji wyborczej w 2011 roku przechodzę do analizowania strategii argumentacyjnych prasy III i IV RP. Prasa III RP (przede wszystkim „Newsweek”) posługiwała się retoryką dyskredytującą lidera Prawa i Sprawiedliwości (rozszerzaną na całe środowisko związane z tą partią) kreując jego wizerunek jako dążącego do przejścia władzy za wszelką cenę szaleńca, bądź wyrachowanego polityka budującego polityczne imperium. Kluczowe było jednak formatowanie tego sporu jako starcia z jednej strony racjonalnych demokratów chcących kontynuować modernizacyjny wysiłek społeczeństwa, a z drugiej antydemokratycznych sił dążących do przejścia władzy niwecząc zbiorowy wysiłek obywateli i niszcząc demokratyczne instytucje. Potwierdzając zjawisko samoreprodukcji dyskursu prasa IV RP używając wtedy antyrządowej i antyestablishmentowej retoryki wprowadzała do dyskursu narracje dyskredytujące rządzących oraz elity III RP. Podobnie jak medialni oponenti, dziennikarze prasy IV RP również nadawali moralizatorski ton swoim przekazom. Używali dychotomii: szlachetność-podłość, solidarność-zdrada, wolność-zniewolenie, gdzie kategorie wymienione po lewej stronie charakteryzowały prawdziwych Polaków zatroskanych losem wspólnoty, żyjących wedle polskiej tradycji. Kategorie z prawej strony o wyraźnie negatywnej konotacji dotyczyły tych, którzy tu (do owego szlachetnego zbioru) nie należą, nie mają do tego tożsamościowego tytułu.

Prasa IV RP konsekwentnie w strategii argumentacyjnej delegitymizowała medialnych oponentów kategoryzując media III RP i pracujących tam dziennikarzy jako reprezentantów skompromitowanych elit, przedstawicieli „salonu” dbających o zachowanie swych uprzywilejowanych pozycji i hegemonii kulturowej. W ten sposób skonstruowana została figura zbiorowego aktora w

postaci antagonistycznej wyobrażonej wspólnoty z przypisanym jej antydemokratycznym kodem – skompromitowanych elit działających na niekorzyść „zwykłych ludzi”. W narracji prasy IV RP część najbardziej wpływowych i rozpoznawalnych dziennikarzy mediów III RP była przedstawiana jako „resortowe dzieci”, spadkobiercy pozycji peerelowskiego i partyjnego establishmentu. Za pomocą stosowanej w mediach IV RP retoryki demaskacji odwoływano się do kategorii „sprawiedliwości dziejowej”, na podstawie której dziennikarze mediów III RP mieli utracić mandat reprezentantów społeczeństwa, przede wszystkim „zwykłych Polaków”. Dziennikarze mediów IV obsadzili się natomiast w rolach prawomocnych recenzentów, którzy orzekają na temat tego kto ma prawo do uczestniczenia w sporach medialnych, odmawiając tego przywileju wielu dziennikarzom mediów III RP. W ten sposób w prasie IV RP ujawniano kolejną warstwę dyskursu antyestablishmentowego, która dotyczyła nowego otwarcia, czyli koniecznej (i nieuchronnej) rekonstrukcji środowiska medialnego, jako jednego z celów reorganizacji dystrybucji władzy w Polsce. Miała to być rekonstrukcja, której nieodwracalnym rezultatem powinien być nowy układ sił, z koniecznym wzmocnieniem prasy prawicowej. Praktyki retoryczne, które dotyczyły dyskredytowania dziennikarzy zaprezentowałem w książce wykorzystując analizy okładek tygodników. Przykładem może być chociażby okładka „wSieci” (41/2013), na której znalazł się wizerunek Tomasza Lisa w mundurze SS-mana, trzymającego w ręce ociekający krwią różaniec. Dokonywano w ten sposób atrybucji odpowiedzialności i delegitymizacji na poziomie indywidualnym, niemniej wizerunki poszczególnych dziennikarzy były w tych przypadkach synekdochą opisującą całe konkurencyjne środowisko dziennikarskie, bądź też szerzej medialne elity III RP. Oskarżenia wobec dziennikarzy nie dotyczyły tylko prezentowanych przez nich w artykułach opinii i stanowisk, ale wpisywały się w spór o charakterze kulturowym oskarżając medialnych oponentów o atak na tradycyjne (ważne dla Polaków) wartości i instytucje, przede wszystkim kościół katolicki. Dziennikarze kategoryzowani byli jako: propagandziści („goebellsowscy”, „brunatne pióra”), służący ówczesnej władzy orasz jako spadkobiercy komunistycznej tradycji.

Dziennikarze prasy III RP kategoryzowali siebie jako ofiary medialnych ataków, którym przypisane zostały role niemające nic wspólnego z rzeczywistością. Oskarżenia o bycie „resortowym dzieckiem” przedstawiane były jako celowe działania polaryzujące debatę publiczną oraz jako próba wzmocnienia narracji o „mitycznym” układzie oplatającym Polskę. Praktyki recenzowania rodzinnych życiorysów uznano za dyskwalifikujące środowisko dziennikarzy używające owych resortowych etykiet.

W strategiach argumentacyjnej prasy IV RP, w zasadzie od początku istnienie tygodników „wSieci” i „Do Rzeczy”, konsekwentnie używany był dyskurs antyestablishmentowy wprowadzający opowieść o protekcyjnych wobec „zwykłych ludzi” elitach. W tej narracji, która nie została nigdy przez tych dziennikarzy porzucona, elity III RP miały odpowiadać za upadek państwa, ale przede wszystkim były kategoryzowane jako przekonana o swojej wyższości grupa przypisująca sobie prawo do pouczenia innych i dążąca do kulturowej hegemonii. Stosowane w prasie IV RP kategoryzacje odnoszące się do zwykłych ludzi tworzyły zbiór, w którym kategoriami opisowymi były: zmarginalizowani, zdegradowani, oszukani, domagający się uznania i godności, szanujący tradycję. W zbiorze, który dotyczył elit znalazły się z kolei takie jak: postkomunistyczne, fatalne, skorumpowane, wykluczające innych, samozwańcze, intelektualnie nędzne, postinteligentkie, stygmatyzujące innych, wyższościowe, histeryczne, uległe wobec Brukseli, skoncentrowane na pieniądzu i władzy, wywodzące się z pseudoopozycji, zawłaszczające państwo. W opowieści prasy IV RP to nie tylko elity zapomniały o potrzebach „zwykłych Polaków”, ale też elity III RP utraciły szacunek Polaków, którzy przestali je traktować jako autorytety i odrzucili narzucany im porządek kulturowy w formie bezrefleksyjnego progresywizmu. Do elit zaliczeni zostali nie tylko politycy z dotychczas rządzących

ugrupowań (naturalnie poza PiS), ale w zasadzie wszyscy ci, którzy przez media IV RP zostali wskazani jako obrońcy starego porządku w tym dziennikarze konkurencyjnych mediów.

Akcentując istniejące w społeczeństwie niezadowolenie i zbliżając się zmianę prasa IV RP w strategiach argumentacyjnych wprowadzała opowieść o rosnącej w siłę wspólnocie gniewnych, której członków łączyło nie tylko zajmowanie niskich pozycji w strukturze społecznej (niestabilna sytuacja materialna i prekaryjność biografii), ale przede wszystkim przynależność do kulturowo defaworyzowanych grup społecznych. Dlatego też mimo pojawiających się postulatów zastąpienia starych elit nowymi dziennikarze mediów IV RP (jak i partia PiS) unikali kategoryzowania siebie jako „nowa elita”. Ustawiali się w jednym rzędzie obok „zwykłych Polaków”. Prowadzona narracja miała uzasadniać konieczność wprowadzenia głębokich, systemowych zmian. Nie chodziło w tym przypadku wyłącznie o przekształcenia w porządku instytucjonalnym (szczególnie we władzy sądowniczej), ale również o zmiany w łaździe aksjonormatywnym, o oczekiwane przez większość Polaków uznanie ich kulturowej tożsamości wyrastającej z tradycyjnych wartości.

W dyskursie antyestablishmentowym ważna była również narracja o dyktacie brukselskich elit i eurokratów oraz ich protekcyjności wobec naszego kraju. Przy akceptacji elit III RP narzucają oni Polsce obcy porządek kulturowy dążąc do zastąpienia tradycyjnych wartości (przede wszystkim tych związanych z katolicyzmem, rodziną i tradycjami niepodległościowymi) skompromitowanym permissywnym. Unijni politycy, a przede wszystkim politycy niemieccy, prezentowani byli jako nowi zaborcy ograniczający naszą suwerenność i domagający się realizacji szkodliwych dla nas rozwiązań. W prasie IV RP obóz dobrej zmiany kategoryzowany jako niepodległościowy, miał być tym, który przeciwstawi się niemieckiemu i brukselskiemu dyktatowi. Tego miała dotyczyć narracja o „wstawaniu z kolan” i odzyskiwaniu politycznej i kulturowej suwerenności. Ponadto kategoria elit łączona była zwykle w opowieściach z kategorią lewicowości, czy niekiedy lewactwa, rozumianych jako ideologia głęboko ingerująca w tradycyjną kulturową tożsamość Polaków. Jako jedne najważniejszych zagrożeń wskazywano wówczas poszerzający się zakres praw osób LGBT (często uzupełnianych narracją o ideologii gender), prawa prokreacyjne oraz kwestionowania katolickich wartości, na których miało opierać się polskie społeczeństwo.

Media III RP w swoich strategiach argumentacyjnych używały kontrretoryki w stosunku do dziennikarzy z prasy IV RP. Opisując ich działania posługiwały się dyskursem winy oskarżając ich o instrumentalny atak na autorytety i elity skutkujący wzmocnieniem społecznych konfliktów. Dziennikarze prasy IV RP realizowali w ten sposób interesy Prawa i Sprawiedliwości. W tekstach prasy III RP dziennikarze kategoryzowali PiS jako partię populistyczną, burzycieli porządku społecznego, którzy skupiają się wyłącznie na mobilizacji własnych zwolenników. W przypadku tej problematyki można wskazać na kilku istotnych opowieści używanych w prasie III RP. Po pierwsze była to narracja o utraconej szansie, którą miała być silniejsza więź łącząca elity społeczeństwa z pozostałymi grupami społecznymi. Tę narrację charakteryzuje retoryka utraty odnosząca się do coraz słabszego wpływu elit na społeczeństwo oraz skutecznym ich odseparowaniu od reszty obywateli. Ta separacja w dużej mierze miała być konsekwencją populistycznych działań PiS, ale także w części błędów jakie popełniły same elity. Błędy miały polegać między innymi na zbagatelizowaniu lęków znacznej grupy obywateli oraz na niezrozumieniu tego, że zmienia się kierunek wektora relacji między elitami a resztą społeczeństwa. Obecnie bowiem to elity coraz częściej powinny szukać akceptacji tłumu (jak pisał Jacek Żakowski), a nie tłum akceptacji elit. Regułę tę szybciej wdrożyło w swój polityczny plan PiS, dlatego przyniosło jej to wymierne wyborcze rezultaty. Po drugie, pojawiła się narracja o upadku obyczajów, nawiązująca do poprzedniej argumentacji, w której prasa III RP przyjęła rolę „światłego obywatela” przestrzegającego przed coraz wyraźniej zaznaczającymi się obecnością w sferze publicznej i relacjach między ludźmi: grubiaństwem, prostactwem i chamstwem. Zjawisko to miało być konsekwencją populistycznej retoryki PiS prowadzącej do bezkrytycznego uznania za

właściwe coraz szerszej grupy postaw i zachowań, jeśli tylko wynikają one z woli i gustów zwykłych ludzi. Po trzecie, prasa III RP posługiwała się narracją o postępującym nacjonalizmie. Tu również odpowiedzialność została przypisana PiS, jako partii, która w celu zwiększenia swej bazy wyborców, uchyla drzwi do sfery publicznej organizacjom nacjonalistycznym i faszystycznym. Po czwarte, w tekstach wyraźnie obecna była narracja o fałszywych partyjnych dygnitarzach. Dziennikarze przy użyciu retoryki demaskatorskiej wskazywali na prawdziwe ich zdaniem cele polityków PiS, które nie były przejawem troski o zwykłego człowieka i tradycyjne wartości, ale były częścią działań wpisujących się w formułę podziału politycznych łupów i synekur oraz wykształcania nowych politycznych elit związanych wyłącznie z partią Jarosława Kaczyńskiego.

W procesie konstruowania podziałów społecznych za istotne uznałem również narracje dotyczące transformacji ustrojowej, jej rezultatów i przebiegu oraz jej symbolicznego początku – Okrągłego Stołu. W 2014 roku przypadła 25 rocznica porozumień okrągłostołowych co wiązało ze wzrostem liczby tekstów poświęconych oceny samej negocjacji, jak i ćwierćwieczu przemian. Ponadto w tym przypadku używane przez media narracje zestawiały ze sobą prawdę substancjalną (będącą opowieścią o faktach i rzeczywistych wydarzeniach) z prawdą relacyjną (która jak pisał Wojciech Burszta jest względna i uzależniona od skuteczności narratora). W ten sposób dochodziło do konstruowania kulturowej pamięci o tamtych wydarzeniach, co przekładało się na ocenę całej III RP. Sposób problematyzowania transformacji i następujących w jej trakcie przekształceń struktury społecznej wpłynął się na wewnątrzspołeczne antagonizmy. Było tak między innymi dlatego, że społeczna wiedza na temat logiki, przebiegu i konsekwencji „wielkiej zmiany” w Polsce miała (i wciąż ma) istotne aspekty retoryczne, co pozwala postawić tezę, że istotnym wymiarem konfliktów powodujących podziały był ten semantyczno-symboliczny. Próba zrekonstruowania sporu o transformację i porządek społeczny III RP jest ważna dla uchwycenia i zrozumienia dynamiki oraz charakteru podziałów socjopolitycznych w polskim społeczeństwie.

Prezentację sposobów opisu i oceny przemian transformacyjnych w strategiach argumentacyjnych tygodników poprzedzam uwagami o kształtowaniu się dyskursu publicznego na temat zachodzących w Polsce przemian od początku lat 90. Część ta nie ma charakteru analitycznego, ale jest formą deskrypcji i rekapitulacji refleksji oraz ocen dotyczących przebiegu transformacji pojawiających się w dyskursie publicznym. Było to dla mnie o tyle istotne, że pojawiające się wówczas tezy można odnaleźć w narracjach jakimi posługiwano się w tygodnikach.

W dyskursie politycznym dotyczącym oceny przemian transformacyjnych od początku zauważalne było wyodrębnienie się dwóch jego głównych form, z których pierwszą (dominującą) można nazwać ugodową, a drugą (wówczas w defensywie) radykalną. Inne formy dyskursu odnoszące się do transformacyjnych przemian były najczęściej marginalizowane, jak stało się to na przykład z dyskursem lewicowym zepchniętym na pozycje ideologicznego skansenu tracącego swą prawomocność w sferze publicznej. Ponadto w dyskursie transformacyjnym, w początkowym okresie nie podejmowano części istotnych problemów: ekonomicznych (np. krytyka rozwiązań neoliberalnych, zakres praw ludzi pracy w zmieniającym się systemie gospodarczym), obyczajowych (prawa mniejszości seksualnych) czy politycznych (kwestie nadużyć władzy i nepotyzmu).

„Ugodowcy” posługiwali się narracją o rozpoczętej wraz z transformacją modernizacji zbliżającej nas do rozwiniętego, demokratycznego, wolnorynkowego zachodniego świata. Punktem wyjścia i jednocześnie warunkiem dla przeprowadzenia tych zmian miała być zgoda wszystkich sił politycznych, co do ich kierunku, dlatego na drugi plan zeszły różne formy rozliczeń i wykluczenia z systemu politycznego sił politycznych i polityków zajmujących relewantne pozycje w poprzednim ustroju. Ponadto w narracji „ugodowców” zawarte było założenie, że nie tylko system, ale również obywatele będą stopniowo adaptować się i zwracać w stronę agendy modernizacyjnych wartości, że

będą się europeizować w oparciu o podobieństwa na płaszczyźnie kulturowej. W opowieści „Ugodowców” dokonująca się transformacja zbliżała nas do upragnionego Zachodu i oferowała charakteryzujące tamte demokracje: wolności obywatelskie, wolnorynkową gospodarkę i wyższy standard życia obywateli.

„Radykalni” w swojej narracji wprowadzali wątek zmywy elit, jaka zawiązała się przy Okrągłym Stole, z czasem domagając się również oczyszczenia sfery publicznej z osób związanych z poprzednim reżimem. Było to ich zdaniem warunkiem zerwania z postkomunistyczną formułą systemu politycznego. Odrzucali politykę „grubej linii” i krytycznie oceniali postępujące procesy prywatyzacyjne w gospodarce z dominującym udziałem kapitału zagranicznego. W ich opowieści zmiany jakie dokonywały się w Polsce służyły jedynie wybranym grupom, elitom, które reszcie społeczeństwa narzuciły bezalternatywny kierunek zmian. W ich opowieści Polska była krajem bezrefleksyjnej modernizacji stawiając się w pozycji wasala zachodnich, rozwiniętych państw. Tym samym dyskurs „Radykalnych” można określić jako antytransformacyjny.

Dziennikarzy prasy IV RP można uznać za kontynuatorów opowieści „Radykalnych”. Wprowadzana w ich tekstach narracji tłumacząca sens porozumień okrągłostołowych i następujących w ich wyniku przemian wprowadzała kategorię „grzechu założycielskiego”, jakim miała być obarczona III RP. Dowodzić tego miał przebieg i rezultat Okrągłego Stołu. W prasie IV RP pojawiały się zatem kategoryzacje określające te porozumienia jako „mętny deal”, „magdalenkowy układ” czy „zblatowanie elit” (starych peerelowskich i nowych – części opozycji). W krytycznej opowieści o transformacji prasa IV RP konsekwentnie wracała do kwestii kulturowych i tożsamościowych oskarżając zdegenerowane elity III RP o brak uznania interesów i lęków zwykłych Polaków w planie transformacyjnym. Kody kulturowe istotne dla znacznej części społeczeństwa, odnoszące się do wartości tradycyjnych, narodu i konserwatyzmu zostały potraktowane jako przeszkoda na modernizacyjnej ścieżce, cywilizacyjny bagaż, który należy porzucić, jako niepasujący do współczesnych wyzwań styl życia. W prasie IV dokonano jednoznacznej rehabilitacji tych kodów kulturowych, traktując je jako konstytutywne dla rekonstruowanej wspólnoty gniewnych odzyskujących swoją godność.

Sprawą, której sposób prezentowana na łamach tygodników można uznać za dobry przykład syntezy strategii argumentacyjnych oraz używanych w nich praktyk retorycznych był kryzys migracyjny w 2014 roku. Problematyka ta była też przeze mnie poruszana w dwóch opublikowanych artykułach. W pierwszym analizowałem okładki tygodników (Kotras M. (2016). Problem migracji na okładkach polskich tygodników opinii. *Interdyscyplinarne Studia Społeczne*, nr 2, s. 57-84), a w drugim dotyczące tej kwestii teksty (Kotras M. (2016). *The Discourse about Immigrants. Argumentation Strategies in Polish Weekly Magazines. Acta Universitatis Lodzensis, Folia Sociologica*, nr 59, s. 59-80). Prezentowałem różnice w sposobie opracowania tego problemu w konkurujących mediach. Ze względu na syntetyzujący charakter tej kwestii dla strategii argumentacyjnych oraz ponieważ kryzys migracyjny był istotny z punktu widzenia przedwyborczej rywalizacji zdecydowałem o uwzględnieniu tego zagadnienia w jednym z podrozdziałów monografii.

W prasie IV RP kryzys migracyjny i unijne ustalenia dotyczące przyjmowania uchodźców przez kraje członkowskie Unii Europejskiej opisywano jako nieodwracalny krok na drodze do upadku Europy, uderzenie w naszą suwerenność i sprowadzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa na polskich obywateli. Odwołując się do toposu zagrożenia i obłożonej twierdzy postulowano się narracją, w której Polska prezentowała była jako reprezentant głosu rozsądku, stojący na straży tradycyjnych wartości, obrońca chrześcijaństwa i Europy przed najazdem muzułmanów. Problem ten był również ramowy przy użyciu dyskursu antyestablishmentowego, kiedy tłumaczono, że to elity (III RP i brukselskie) chcą narzucić Polakom swoją wolę, zmuszając nas do wpuszczenia do naszego kraju zagrażających nam obcych. Odpowiedzią na nadchodząc zagrożenia miała być mobilizacja narodowej wspólnoty (zjednoczenie wokół flagi). Równolegle w prasie IV RP prowadzona była opowieść o

„wirusie multi-kulti”, który niszczy Europę zastępując tradycyjne wartości wymuszonym przez polityczną poprawność permissywizmem prowadzącym do nihilizmu. Proces ten miał być również konsekwencją lewicowej ideologii, która wyznaczała kierunki działania brukselskim elitom. Tym samym w dyskursie o kryzysie migracyjnym używano praktyk ramowania odnoszących się do zderzenia cywilizacji, kulturowego starcia, w którym należy bronić naszej tożsamości.

W prasie III RP kwestię migracji połączono z narracją o modernizującym się społeczeństwie, które powinno zmierzyć z wyzwaniami, jakie wiążą się z byciem członkiem wspólnoty rozwiniętych, zachodnich i demokratycznych państw. W opowieści posługiwano się ramą wspólnego domu, czyli Polski jako miejsca, w którym ci, którzy chcą tu żyć czy znaleźć schronienie mogą na to liczyć. Wiązano to w opowieści bezpośrednio z ideami solidarności, przypominając te okresy naszej historii, kiedy migrujący Polacy mogli liczyć na pomoc ze strony innych przyjmujących ich państw. Posługiwano się również ramą ekonomiczną prezentując migrantów jako grupę, która może okazać się istotna w pokonaniu problemów demograficznych i deficytu pracowników w pewnych obszarach rynku pracy w Polsce. W prasie III RP, której dziennikarze kolejny raz wypowiadali się z pozycji „światłego obywatela” używana była retoryka uwrażliwiająca, apelująca również do poczucia odpowiedzialności obywateli. Pomoc Polski dla migrantów to nie tylko przejaw humanitarnej postawy (międzyludzkiej solidarności), ale również odpowiedzialne wywiązywanie się z zobowiązań jakie przyjęliśmy na siebie dołączając do wspólnoty państw jaką jest Unia Europejska.

Ustalenia dotyczące praktyk retorycznych i praktyk ramowania prezentuję w monografii w postaci czytelnych tabel podsumowujących moje analizy w tym obszarze (przy ich tworzeniu korzystałem z propozycji opisu praktyk ramowania autorstwa Karola Franczaka).

Tabela 1. Praktyki ramowania problematyki migracyjnej w prasie IV RP w 2015 roku.

Rama diagnozy			Rama odpowiedzialności		Rama przyszłego scenariusza (mobilizacja)
Definiowanie	Wygrani	Przegran	Czynniki strukturalne	Czynniki pozastrukturalne	Oczekiwane zmiany
Najazd obcych kulturowo i wrogich muzułmanów	Islam, wyznawcy Islamu kultura islamu, ugrupowania terrorystyczne, społeczeństwa zachodniej Europy	Polskie społeczeństwo, polska kultura, tradycyjne wartości, europejska cywilizacja	Brak polityki migracyjnej UE, słaba pozycja Polski w strukturach UE,	Elity III RP, elity UE, wybrani przywódcy europejskich państw (A. Merkel, J.-C. Juncker, D. Tusk, E. Kopacz), wybrani dziennikarze i publicyści (J. Żakowski, A. Szostkiewicz) młodzi mężczyźni uciekający z kraju zamiast walczyć	Zatrzymanie napływu emigrantów, wzrost poparcia dla ugrupowań konserwatywnych, zwrot ku tradycji i chrześcijańskim korzeniom, zakwestionowanie roli dotychczasowych elit i ich delegitymizacja
Islamizacja			Procesy demograficzne w krajach muzułmańskich („polityka brzucha”), polityka appeasement 'u		

Narzucanie Polsce siłą rozwiązań przez inne państwa (Niemcy)			Rozwiązania instytucjonalne w ramach UE, polityczna poprawność, kształt medialnego rynku (dominacja mainstreamu); <i> europejskie państwo liberalne, czyli lewacki kołchoz</i>	Skupienie wokół nowych europejskich liderów (Orban, Kaczyński, Le Pen)
Lewicowy atak na tradycyjne wartości				
Konieczność obrony polskich i europejskich granic	Polska, polskie społeczeństwo, zwykli ludzie	Skompromitowane elity, wrogo nastawieni, obcy kulturowo imigranci		

Źródło: Opracowanie własne; Analiza dotyczy materiałów opublikowanych w 2015 roku.

Tabela 7. Praktyki ramowania problematyki migracyjnej w prasie III RP w 2015 roku.

Rama diagnozy			Rama odpowiedzialności		Rama przyszłego scenariusza (mobilizacja)
Definiowanie	Wygrani	Przegrani	Czynniki strukturalne	Czynniki pozastrukturalne	Oczekiwane zmiany
Budzenie lęków i postaw ksenofobicznych przez część środowisk politycznych	Środowiska konserwatywne i tradycyjne, zwolennicy spowolnienia integracji europejskiej, opowiadający się za ekskluzywną koncepcją narodu (wspólnota krwi)	Potrzebujący pomocy, <i>muzułmanin stał się kosmitą z wrogiej planety</i> , Polskie i europejskie społeczeństwo, polski rynek pracy	Brak polityki migracyjnej UE, wzrost nastrojów nacjonalistycznych w Europie, kryzys europejskiej solidarności	Prawicowi, konserwatywni i nacjonalistyczni liderzy polityczni (Orban, Kaczyński, Farage)	Zmiana społecznych nastrojów, kontrolowany napływ imigrantów i ich inkluzja na rynku pracy, zaprezentowanie Polski jako wartościowego członka Unii, scenariusz o charakterze ogólnoeuropejskim (przy udziale państw arabskich)
Test na potwierdzenie naszej europejskości			Brak edukacji kulturowej w duchu otwartości, zgoda na narzucenie nacjonalistycznej narracji przez środowiska prawicowe/narodowe		

Migracja jako
wyzwanie
mentalne
(kulturowe) a
nie materialne i
organizacyjne

Procesy
demograficzne i
zmiany klimatyczne
na Południu

Odpowiedź na
pytanie kim
jesteśmy (Migracja
zdefiniuje nas a nie
imigrantów)?
pozytywny
patriotyzm

Źródło: Opracowanie własne; Analiza dotyczy materiałów opublikowanych w 2015 roku.

W książce jeden z podrozdziałów poświęciłem analizie tekstów w prasie III i IV RP dotyczących katastrofy smoleńskiej - wydarzenia, które w istotny sposób wpłynęło na dynamikę podziałów społecznych. Trzeba zaznaczyć, że narracje na temat Smoleńska nie były autonomiczne wobec wcześniej wprowadzanych do dyskursu opowieści, dlatego należy je traktować jako część pakietów interpretacyjnych związanych ze strategiami argumentacyjnymi mediów III i IV RP.

Opowieść o katastrofie smoleńskiej stała się częścią założycielskiego mitu dla mediów IV RP, której część dotyczyła postaci niezłomnego prezydenta Lecha Kaczyńskiego, który zginął w tej katastrofie. Miała ona wpływ na konsolidację tego środowiska dziennikarskiego, gdzie za jeden z przełomowych momentów należy uznać publikację tekstu Cezarego Gmyza „Rzeczpospolitej” – Trotyl na wraku Tupolewa (kontekst ten szerzej opisuje w książce). Retoryka jaką posługiwała się prasa IV RP w swoich strategiach argumentacyjnych była w znaczącej mierze zbieżna z tą, jaką posługiwało się Prawo i Sprawiedliwość. Dominowała retoryka drogi, w której najważniejsze było przede wszystkim powtarzanie o zmierzaniu do prawdy i o jej odkryciu w niesprecyzowanej jednak przyszłości. Nie wiązało się to ze zdefiniowaniem i określeniem tego czym jest prawda, choć jedną z najczęściej wprowadzanych do dyskursu opowieści była ta o zamachu. Ta przyczyna katastrofy smoleńskiej była wizualizowana na okładkach tygodnika „wSieci”. Praktyki ramowania dotyczące tego wydarzenia wpisywały dramat smoleński w zbrodniczą politykę Rosji oraz wprowadzała motyw zdrady wykorzystując do tego wizerunek ówczesnego premiera Donalda Tuska sugerując w ten sposób jego odpowiedzialność za te wydarzenia.

W prasie III RP relacja na temat przyczyn tragedii była zgodna z tym co orzeczono w raportach państwowych komisji zajmujących się wówczas badaniem katastrofy. W strategii argumentacyjnej tych mediów używano natomiast dyskursu demaskatorskiego jednoznacznie krytykując sposób prezentowania tematyki smoleńskiej w prasie IV RP. Posługiwano się narracją o smoleńskim micie, który dla środowisko Prawa i Sprawiedliwości (i wspierających ich mediów) był wykorzystywany do podzielenia narodu oraz podtrzymywania wyniszczających go emocji. Celem nie jest w tym przypadku dojście do prawdy (bo tę już poznaliśmy), ale wzniecanie wzajemnych resentymentów. W prasie III RP znalazły się również teksty, które do opisu polityki PiS używały nominalizacji: polityka posmoleńska, polityka trumien i polityka na grobach. Ponadto podnoszono też kwestię przeciwności działania środowiska PiS, które wzniecając społeczne spory wokół tematu katastrofy smoleńskiej oraz konsekwentnie podtrzymując tezę o zamachu zastawiło na siebie pułapkę, z której trudno będzie się wydostać. Media III RP w swojej strategii argumentacyjnej posługiwały się w stosunku do konkurentów również opowieścią o „posmoleńskich dzieciach” wybiórczo i instrumentalnie traktujących historię, czego przykładem miało być uprzedmiotowienie i polityczne wykorzystanie smoleńskiej tragedii. W jednym z tekstów opublikowanym w tym czasie nie w jednym z tygodników, ale w „Gazecie Wyborczej”, posłużono się wprost nominalizacją „posmoleńskie dzieci”, zaś sam artykuł dotyczył „resortowej” obsesji w narodowo-katolickich

mediach. W opowieści jaką wykorzystywały w swoich strategiach argumentacyjnych media III RP medialni oponenti byli przedstawiani jako fałszywi moralisci, którzy skupieni są na wzniesieniu społecznych niepokojów, skłóceniu społeczeństwa i w konsekwencji doprowadzeniu do przejęcia władzy przez Prawo i Sprawiedliwość, nawet kosztem wykorzystania smoleńskiego dramatu.

Omawiając tę problematykę wprowadzam również chronologicznie ułożoną analizę danych wizualnych – okładek tygodników – prezentując w jaki sposób przy pomocy symbolicznych obrazów konstruowano narrację na temat samej katastrofy, jak też na temat będących konsekwencją tych przekazów podziałów społecznych. W celu uporządkowania swoich rozważań część wyników zaprezentowałem w postaci tabeli prezentując podstawowe praktyki retoryczne dotyczące analizowanej sprawy.

Tabela 3. Prezentacja katastrofy smoleńskiej w mediach III RP i IV RP.

	media IV RP	media III RP
Sprawa/temat	Niewyjaśniona katastrofa/zamach w Smoleńsku	Wyjaśniona katastrofa w Smoleńsku
Audytoryum	Czytelnicy o poglądach konserwatywnych, krytycy III RP, oskarżający PO o złe rządzenie, wyborcy PiS	Czytelnicy o liberalnych poglądach, znajdujący więcej pozytywów niż negatywów w III RP, mniej krytyczni wobec PO, wyborcy PO bądź ugrupowań lewicowych
Gatunek	Dyskurs wstydu, dyskurs winy, żądania, pretensje	Dyskurs racjonalny, dyskurs winy, satyra, ośmieszanie
Wiarygodność retoryczna	Wysoka (zwłaszcza dla audytoryum); znani dziennikarze, naukowcy i politycy o poglądach konserwatywnych	Wysoka (zwłaszcza dla audytoryum); znani dziennikarze, naukowcy i politycy o poglądach liberalnych
Podmiot retoryczny	Obywatele działający na rzecz zmiany, Niepokorni dziennikarze	Racjonalni obywatele, „Głos rozsądku”
Implikowane audytoryum	Ci, którzy poświęcają się dla Polski, poszukujący prawdy, wykluczeni, opierający się propagandzie III RP	Ci, którzy chcą „iść dalej”, którzy traktują to wydarzenie jako katastrofę
Kontekst	MY – znający prawdę i ONI – którzy wierzą w mgłę i „pancerną brzozę”, omamieni „pedagogiką wstydu”	MY – ludzie racjonalni i ONI – „lud smoleński”, wyznawcy „religii smoleńskiej”, dążący do podziałów społecznych
Efekt	Opowieść o zamachu, zdradzie narodu i wielkiej stracie, państwie w ruinie	Opowieść o katastrofie i dramatycznym doświadczeniu

Źródło: Opracowanie własne. Analiza dotyczyła tekstów poświęconych tematowi katastrofy smoleńskiej w latach 2012-2018.

Moje badania wykazały, że dla procesu konstruowania podziałów społecznych, w który zaangażowane są zantagonizowane środowiska medialne podstawowym był aspekt dyskursywny. Media III i IV RP stały się stronami w politycznym sporze, który nie miał charakteru starcia na programy, ale na narracje i sposoby opisu rzeczywistości. Strony konsekwentnie wprowadzały do dyskursu pakiety interpretacyjne wyznaczające linie podziałów w społeczeństwie. Prowadząc

wieloletnią obserwację przekazów medialnych pokazałem w swoich analizach prowadzonych na złożonym i rozbudowanym korpusie badawczym, jak media przy pomocy strategii argumentacyjnych konstruowały obraz spolaryzowanego społeczeństwa. W procedurze badawczej uwzględniałem obie strony sporu dążąc do obiektywnego przedstawienia logiki tego procesu. Medialnie skonstruowana matryca konfliktu organizująca pole komunikacji politycznej również w zakresie ujawnianych aren sporu ma według mnie charakter trwały. Przez kolejne lata będzie istotnie wpływać na mechanizmy rywalizacji politycznej oraz przede wszystkim na nastroje społeczne. Nowe problemy, które uznać można za istotne sprawy wymagające politycznych rozstrzygnięć, jak na przykład kwestie związane z ochroną klimatu są wkomponowywane w istniejącą matrycę, a w strategiach argumentacyjnych służących uzasadnianiu swoich stanowisk strony sięgają po praktyki retoryczne, które charakteryzowały opisywane przeze mnie medialne praktyki konstruowania podziałów społecznych.

W używanych w mediach narracjach konsekwentnie posługiwano się figuracją „My-Oni”. Toczone między mediami spory miały charakter kontrowersji w znaczeniu jakie temu pojęciu nadaje Marek Czyżewski. Wymienił on po pierwsze poziom komunikacyjny kontrowersji polegający na głoszeniu przeciwstawnych poglądów, co powoduje, że spór postrzegany jest jako nierozstrzygalny. Po drugie wskazał na poziom metakomunikacyjny wzmacniający istotne rozbieżności w trakcie debaty. Miał na myśli w tym przypadku: odmienne definiowanie przedmiotu sporu, różnicę sensów głoszonych stanowisk dla uczestników sporu (brak uznania dla sposobu definiowania zjawiska przez drugą stronę), odmienne „filozofie sporu” (brak zgody do sposobu procedowania, zakładanego celu i spodziewanego rezultatu) oraz stosowanie odmiennych schematów argumentacyjno-retorycznych. Taką formę sporu o charakterze kontrowersji, miały te dotyczące: oceny porozumień okrągłostołowych i przebiegu transformacji, zmian w systemie sądownictwa, relacji z Unią Europejską, praw osób LGBT, praw prokreacyjnych i dopuszczalności przerywania ciąży, kryzysu migracyjnego czy katastrofy smoleńskiej.

W przypadku zarówno mediów III, jak i IV RP zaobserwowałem wysoką koherencję strategii argumentacyjnych. Umiejętnie łączono w nich, używając odpowiednich narracji i praktyk dyskursywnych, kwestie odnoszące się do logiki przebiegu transformacji ustrojowej, przemian kulturowych czy takich spraw jak kryzys migracyjny czy katastrofa smoleńska. Ponadto zarówno media III, jak i IV RP można określić mianem tożsamościowych, których zadaniem jest nie tyle dostarczanie informacji, ile oferowanie odbiorcom gotowych opisów rzeczywistości w ramach sformatowanych pakietów interpretacyjnych co przyczynia się do konstruowania medialnych obrazów skonsolidowanych i zmobilizowanych wspólnot. Analizy potwierdziły tezę o dyskursywnie wytwarzanych podziałach społecznych, rezonujących na poziomie odbiorców. Istotna w tym przypadku była również rekonstrukcja polityki historycznej dokonywana przede wszystkim w mediach IV RP, odwołująca się do tradycji niepodległościowych i ekskluzywnie rozumianej polskości. Szczególnie ważnym jej elementem było podkreślanie tradycji niepodległościowych, braku odpowiedzialności za tragiczny los Żydów w trakcie II Wojny Światowej oraz tego, że Polska i Polacy zawsze byli po stronie ofiar i dobra. To składać się miało na swoisty gen patriotyzmu charakteryzujący przede wszystkim tych, którzy należeli do wspólnoty „dobrej zmiany”.

Prowadzone przeze mnie analizy miały charakter deskryptywno-eksplanacyjny, dlatego prezentując medialne obrazy podziału społecznego wskazałem kategorie obrazujące linie zaobserwowanych przeze mnie podziałów, które w mediach przedstawiane były jako graniczne w odniesieniu do wyobrażonych wspólnot. Wyznaczenie tych wymiarów stanowi walor informacyjny i wyjaśniający monografii.

Po pierwsze dotyczyło to dwóch współwystępujących i konkurencyjnych względem siebie programów tożsamościowych. Mocny program opiera się na silnych więziach łączących jednostkę ze wspólnotą. Wartości i normy konstytuujące wspólnotę traktowane są przez jej członków jako nieusuwalny fundament. W analizowanych tekstach prasy IV RP zaobserwowałem i opisałem próby

renacjonalizacji wspólnoty. W tym przypadku program ten był związany z rekonstrukcją narodowej tożsamości, w oparciu o kody kulturowe obecne od wielu lat w polskim systemie edukacyjnym i dlatego znane oraz możliwe do odkodowania przez odbiorców. Można postawić w tym przypadku tezę o swoistym powrocie megalomanii narodu. Ekspozowano kategorię „godności” i postulowano zwrot w stronę tradycyjnych wartości, nadając polskości wymiar martylogiczno-romantyczny oraz ekskluzywny. Krytykowano jednocześnie tzw. pedagogikę wstydu, która miała być częścią działań adresowanych przez elity III RP w stronę obywateli. Przynależność do narodu w retoryce prasy IV RP zyskała status ważnego zobowiązania przede wszystkim w sensie normatywnym (bycie członkiem wspólnoty to nie tylko asymilacja, ale i internalizacja wartości tworzących ład). Analizując strategie argumentacyjne prasy IV RP można wręcz mówić o absolutyzacji przynależności do wspólnoty narodowej. W strategiach argumentacyjnych mediów IV RP akcentowano zatem konieczność restytucji tradycyjnych instytucji, przywrócenia ich roli w organizacji życia narodowej wspólnoty. Krokiem do tego miało być oddanie władzy w ręce właściwych ludzi. To charakterystyczna cecha tych strategii argumentacyjnych, w których to już nie ludzie mieli dostosowywać się do zmieniającego się społeczeństwa, ale to nowi rządzący powinni przywrócić dawny i zrozumiały dla zwykłych ludzi świat, w którym nie wymaga się od nich permanentnego dostosowywania się do nowych warunków.

Słaby program tożsamościowy zakłada, że jednostka można należeć do różnych kategorii i grup społecznych, do różnych wspólnot, co tworzy swoistą tożsamościową syntezę. Przekroczony zostaje narodowy próg wspólnoty wyobrażonej i jednostka, zgodnie z regułami ponowoczesnego opisu świata, swoją przynależność do określonych grup może traktować jako płynną, tymczasową akcentując w określonych okresach istotne dla niej tożsamości. Jednostka żyje w zmiennych kontekstach, bez wyraźnie linearnej, zakorzenionej w instytucjach biografii, a jej zadaniem jest umiejętnie rozpoznanie jakie działania będą właściwe i skuteczne ze względu na jej aktualne społeczne położenie. Dlatego powinna potrafić odczytać złożone repertuary symboliczne i rejestry komunikacyjne, właściwie je odkodować, aby utrzymywać ciągłość relacji społecznych i wzmacniać pragmatyczność swojej obecności w określonej (wybranej) wspólnocie. Tego rodzaju założenia pojawiały się w przekazie mediów III RP, szczególnie wówczas, kiedy poruszana była problematyka dotycząca modernizacyjnej formuły transformacji, gdy pojawiała się tematyka europejska bądź ta związana z koegzystencją osób o różnej tożsamości i orientacji seksualnej oraz różnej etniczności. Towarzystwo temu również założenia o akceptacji różnorodności oraz to mówiące o konieczności konfrontowania się społeczeństwa z pojawiającymi się wyzwaniami współczesności.

Moje analizy potwierdziły tezę o samoreprodukującym się dyskursie medialnym kształtowym przez referencyjne strategie argumentacyjne prasy III i IV RP. Dostarczane odbiorcom przy pomocy narracji określone sposoby definiowania rzeczywistości jednocześnie wiązały ze sobą zantagonizowane środowiska dziennikarskie i wpływały na medialny model dyskursu skutkujący postępującą polaryzacją. Ten rodzaj medialnego sprzężenia określam jako funkcjonalny zarówno dla nadawców, jak i dla konkurujących, widocznych medialnie, aktorów politycznych, ponieważ sprzyja on medialnemu konstruowaniu wyobrażonych wspólnot o wyraźnie zarysowanych granicach, przez co przybierają one postać zamkniętych baniek komunikacyjnych. Jednocześnie taki model dyskursu jest dysfunkcyjny dla sfery publicznej, narzucając w obrazie medialnym jej dwubiegunowość i stale ekspozując konfrontacyjny styl komunikacyjny dążących do wzajemnej delegitymizacji obozów politycznych.

Stosowane przez media praktyki dyskursywne w obrębie strategii argumentacyjnych legitymizowały prezentowany w mediach obraz podzielonego społeczeństwa, tym samym instytucjonalizując go i czyniąc go reprezentatywnym przede wszystkim w odniesieniu do elit symbolicznych. Przywołując tezy Radosława Markowskiego i Bena Stanleya można zatem mówić o częściowym spełnieniu warunków uprawniających do określenia podziału społecznego mianem rozłamu. Pomimo tego, że w tym przypadku mamy do czynienia jedynie z medialnym zapisem

rzeczywistości, narracjami o niej, to zapis ten, ze względu na charakteryzującą go konsekwencję i spójność używanych w mediach strategii argumentacyjnych aspiruje do realnego obrazu dychotomicznie podzielonego społeczeństwa i w takiej formie jest prezentowany (narzucany) odbiorcom. Jest to między innymi widoczne w sposobie prezentowania logiki wyborczej rywalizacji jako starcia dwóch przeciwstawnych sobie obozów opowiadających się za dwiema, w zasadzie wykluczającymi się wizjami Polski. Wprowadzanie do dyskursu nowych narracji zapewniających koherencję stosowanych strategii argumentacyjnych nie rozwija zasobów emancypacyjnych w sferze publicznej, działając na wzmocnienie podziału społecznego, który jest coraz bliższy tego, aby określać go mianem rozłamu. Należy jednak dodać, że jeśli rozłamy potraktowane zostaną jako zinstytucjonalizowane konflikty to sytuacja dotycząca antagonizmów między PiS i Anty-PiS przybierająca postać permanentnego konfliktu między tymi stronami może się znormalizować i być odbierana „po prostu” jako długookresowy etap charakteryzujący polską scenę polityczną. Niemniej skutki takiego odczytania podziału społecznego, wymagałyby dodatkowych badań i obserwacji, w których można by oceniać, czy konflikty stają się słabsze, czy wręcz przeciwnie są coraz intensywniejsze służąc wskazaniu wyraźnej dystynkcji między rywalizującymi stronami.

Analiza przeprowadzonych dziesięciu zogniskowanych wywiadów grupowych, zaprezentowana w jednym z rozdziałów książki, pozwoliła mi na potwierdzenie założenia, że medialny obraz podzielonego społeczeństwa rezonuje z w opisach rzeczywistości, jakimi posługują się odbiorcy. Choć badaniom tym nie można przypisać waloru reprezentatywności (miały one ograniczony, przede wszystkim lokalnie, zasięg) to należy jednak zauważyć, że sposób opisu podziałów społecznych, przede wszystkim używane przez uczestników schematy interpretacyjne i kategoryzacje, wskazują na to, że formaty medialne zidentyfikowane w prasie III i IV RP są słyszalne w ich relacjach na temat zachodzących zjawisk społecznych. Ponadto w trakcie wywiadów wyraźnie zaznaczał się podział na zwolenników Prawa i Sprawiedliwości oraz tzw. Anty-PiS, a wypowiedzi dotyczące skonfliktowanych stron z reguły cechowała wyższa niż w innych przypadkach emocjonalność.

Badani postrzegali podziały społeczne jako aranżowane i projektowane przez media i polityków, które były traktowane jako powiązane ze sobą grupy, wręcz uzależnione od siebie. Według rozmówców podziały w Polsce nie są rezultatem oddolnych konfliktów, których inicjatorami byłiby „zwykli” obywatele, lecz są konsekwencją działań aktorów politycznych należących do elit symbolicznych. Nie oznacza to jednak, że te podziały postrzegane były przez badanych jako epizodyczne i stosunkowo łatwo przezwyciężalne. Ich zdaniem jest wprost przeciwnie, gdyż podziały głęboko i skutecznie podzieliły społeczeństwo, a do zmiany tego stanu może w głównej mierze przyczynić się wejście do polityki kolejnych, młodszych pokoleń, które będą się orientować na inną agendę problemów. W wypowiedziach badanych pojawiał się ponadto wątek „narodowej zgody”, czyli sytuacji, w której Polacy potrafią przezwyciężyć i przepracować istniejące między nimi podziały. W tym przypadku badani wskazali dwa warunki. Po pierwsze to zadanie przed kolejnymi pokoleniami, gdyż obecne nie są w stanie uznać racji drugiej. Po drugie do zgody mogłoby nas popchnąć jakieś dramatyczne wydarzenie, bowiem wobec zewnętrznego zagrożenia, jasno identyfikowanego wroga, byłibyśmy się w stanie zjednoczyć i przynajmniej tymczasowo współpracować przy wypracowaniu wspólnych interesów i racji.

Przeprowadzone przeze mnie analizy pozwalają również na stwierdzenie, że podział społeczny dyskursywnie konstruowany w mediach III i IV RP stopniowo zyskuje formę pękniętego społeczeństwa (Mirosława Grabowska, Mikołaj Cześniak) z konsekwentnie wyróżnianymi dwiema grupami. Nie można postawić takiej tezy odnosząc się natomiast do analizy wywiadów zogniskowanych, przede wszystkim dlatego, że mimo, iż badani odtwarzali w swych wypowiedziach schematy narracyjne obecne w mediach to mieli jednak przekonanie, że jest to podział intencjonalnie wykreowany przez polityków przy współdziałaniu kooperujących z nimi mediów.

Po drugie, zidentyfikowana przeze mnie linia podziału była rezultatem używanego w prasie IV RP dyskursu antyestablishmentowego. Stosowana w tych mediach retoryka oraz praktyki ramowania dotyczące atrybucji odpowiedzialności wskazywały elity III RP jako winne utraty godności przez „zwykłych Polaków” (do zbioru elit włączane były również tzw. brukselskie elity). Istotne w procesie odmowy uznania i odbierania godności były zarówno kwestie materialne, jak i dyskredytowanie ważnych i zrozumiałych dla zwykłych Polaków tradycyjnych kodów kulturowych. Elity miały zakwestionować i zdeprecjonować kulturowy świat, w którym zwykli ludzie czuli się bezpiecznie i u siebie. Konsekwentnie stosowana w tych mediach dyskredytacja elit III RP, jak też jednoczesna autokategoryzacja własnego środowiska jako reprezentantów interesów „zwykłych Polaków” konstruowała dychotomiczny obraz społeczeństwa podzielonego na elity i zwykłych ludzi. W strategii argumentacyjnej prasy IV RP eksponowany był konflikt o moralną rację, w którym do głosu zaczęły dochodzić niezadowoleni zwykli ludzie odrzucający protekcjonalność elit. Obok kwestii dotyczących rewizji polityki historycznej (zachowania i postaw Polaków w trakcie II Wojny Światowej, charakteru pierwszej „Solidarności” i przebiegu porozumień okrągłostołowych), do narracji o odzyskanej przez zwykłych Polaków godności wprowadzane były wątki dotyczące z pozoru spraw błahych. W prasie IV RP broniono tzw. parawaningu (grodzenia się parawanami na plaży), muzycznego gustu Polaków czy ich kulinarnych upodobań. Krytyczne opinie pojawiające się na ten temat w prasie III RP miały być dowodem niezmiennej tendencji mainstreamu, elit III RP, do pouczenia innych i traktowania ich jako gorszych, niezających współczesnej kultury prowincjuszy. Tym samym centralne miejsce w strategii argumentacyjnej mediów IV RP zamiast „mądrości elit” zajęło „niezadowolenie mas”. To wokół kwestii gniewu „zwykłych Polaków” zbudowano narracje wpływające na charakter i dynamikę sporów w polu polityki i mediów.

Za kategorie o znaczeniu podstawowym w procesie konstruowania podziałów politycznych uznałem zatem te o charakterze kulturowym, związane z tożsamością i uznaniem (na ten typ podziałów jako dominujący zwracali w swoich badaniach uwagę tacy badacze jak Mirosława Grabowska, Jacek Wasilewski, Krzysztof Jasiewicz czy Tomasz Zarycki). Proces konstruowania podziału społecznego w przekazach mediów III i IV RP, eksponujący problematykę kulturową, tożsamościową i sentymenty publiczne, doprowadził do wykształcenia się modelu dychotomicznie podzielonego i spolaryzowanego społeczeństwa.

Dlatego jako trzeci wymiar dyskursywnie wytwarzanego podziału społecznego w mediach III i IV RP uznałem ten, który można opisać przy pomocy dychotomii swojskość – progresywność i który według mnie ma w przypadku prowadzonych przeze mnie analiz charakter podstawowy i syntetyzujący. Kategoria swojskości dotyczy przede wszystkim pozytywnych narracji włączanych do strategii argumentacyjnych w mediach IV RP. Ich adresatami są głównie „zwykli Polacy”, domagający się uznania nie tylko swych materialnych interesów, ale swych obaw i lęków, ich tradycyjnych wartości oraz ważnych dla nich kodów kulturowych. W strategiach argumentacyjnych prasy IV RP do grupy tej zostały zaliczone różne kategorie społeczne, które najczęściej doświadczały jakiejś formy wykluczenia. Grupy te były bohaterami narracji o niesprawiedliwej transformacji, w wyniku której Polacy nienadążający za zmianami społecznymi bądź odrzucający ich logikę zostali zepchnięci w stronę biedy, prowincjonalizmu, kulturowego zaścianka i wstydu. To ci, których lęki, obawy i potrzeby zostały zbagatelizowane i nie uznane przez protekcjonalne elity. Kategorię uznania uznałem za centralną dla polityki tożsamościowej, dlatego narracja o odzyskaniu uznania przez zwykłych ludzi, szczególnie w zakresie ich kulturowych i tożsamościowych identyfikacji była jedną z najważniejszych w stosowanych w prasie IV RP strategiach argumentacyjnych. Obietnicę prowadzenia polityki uznaniowej skierowano grupy poszukującej dowartościowania, odbudowy własnej wartości i możliwości realizowania swoich ambicji. W narracjach stosujących ją polityków pojawiają się wątki odnoszące się do przywrócenia w społeczeństwie sprawiedliwości i właściwego porządku. Polityka uznaniowa, czy też tożsamościowa, może dotyczyć kwestii religijnych,

narodowych (bądź nacjonalistycznych) czy też po prostu odnosić się do stylu życia i kodów kulturowych wybranych grup społecznych. Chodzi w niej nie tylko o udział we władzy, ale również o to, aby być zauważonym w debacie publicznej jako środowisko o wyraźnie zarysowanej tożsamości ze zdefiniowaną agendą interesów. Ta potrzeba docenienia w wymiarze zbiorowym jest bardzo istotna w sytuacji kształtowania się nowego porządku.

Obóz polityczny wspierany przez media IV RP został z kolei w narracjach o dobrej zmianie osadzony w roli reprezentanta interesów tych grup, który przywróci właściwy porządek w państwie. Strategie argumentacyjne bazowały na mocnych programach tożsamościowych odwołując się do kategorii polskości zbudowanej na tradycyjnych wartościach, katolicyzmie, narodowej dumie i kulturowym konserwatyzmie. Przy opisie świata posługiwano się tradycyjnymi kodami kulturowymi prezentując uproszczoną wizję świata, w której zwykły człowiek odzyskuje swoją godność mogąc liczyć na protekcje i wsparcie ze strony państwa.

Kategoria progresywności dotyczy z kolei strategii argumentacyjnych prasy III RP, w których wykorzystywano narracje o konsekwentnej modernizacji i demokratyzacji Polski oraz polskiego społeczeństwa. W tych opowieściach Polacy to również Europejczycy, którzy z sukcesem doprowadzili do zmiany ustroju i zgodzili się na kierunek zmian zbliżający nas do kulturowego zachodu. III RP jest dla nich państwem, w którym dobrze się czują, mimo tego, że proces adaptacji do nowych warunków systemowych nie zawsze i nie dla wszystkich okazał się bezproblemowy – jest tym samym ich państwem, być może niedoskonałym, ale które jest rezultatem ich zbiorowego wysiłku na trudnej modernizacyjnej drodze. W strategiach argumentacyjnych zdecydowanie częściej znaleźć można odwołania do słabych programów tożsamościowych. W prasie III RP do najważniejszych kodów kulturowych dla Polaków zaliczono te związane z kategorią wolności i praw obywateli. Tożsamość narodowa jest dla nich ważna, ale jest to również jedna ze składowych tożsamości europejskiej. W strategiach argumentacyjnych pojawiały się również odwołania do konieczności obywatelskiego przepracowania istotnych z punktu widzenia społeczeństwa problemów związanych z obroną demokratycznych fundamentów państwa, akceptacją społecznej różnorodności, polityką prokreacyjną czy kwestią migracji i problemem wielokulturowości społeczeństwa.

Moja monografia ma charakter chronologicznej syntezy, która pozwala na uporządkowanie wiedzy na temat logiki procesu medialnego konstruowania podziałów społecznych. Dokonuję w niej również opisu wymiarów, proponując kategorie obrazujące jak przebiegają linie wyznaczające granice między wyobrazonymi wspólnotami. Zwracam w książce również uwagę, że polityka i komunikacja polityczna opierająca się na sentymentach i resentymentach instytucjonalizuje dychotomiczny obraz społeczeństwa. Samoreprodukcja dyskursu mediów III i IV RP oraz silny paralelizm mediów, które zaprezentowałem w moich analizach pozwala również na postawienie tezy, że ważniejsza dla uprawiania polityki jest medialna aktywność wspomagana wzmocnieniem przekazu przez medialnych nadawców niż jakość samych polityków.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Po ukończeniu studiów magisterskich na kierunku socjologia na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym w 2001 roku rozpocząłem tam studia doktoranckie na tym samym kierunku. Rok później rozpocząłem pracę w Katedrze Socjologii Zawodu w Instytucie Socjologii UŁ. Pracuję w niej obecnie na stanowisku adiunkta, natomiast katedra zmieniła swoją nazwę na Katedrę Socjologii Polityki i Moralności. W tym miejscu sukcesywnie rozwijałem swój warsztat badawczy, kompetencje dydaktyczne oraz zdolności organizacyjne.

Początkowo moje zainteresowania naukowe dotyczyły przekształceń wewnątrz systemu politycznego i partyjnego, które związane były z procesem akcesyjnym Polski do Unii Europejskiej. Moje publikacje dotyczyły wówczas uwarunkowań społeczno-gospodarczych i politycznych w ramach dokonującej się zmiany społecznej, przede wszystkim w systemie politycznym. Rezultatem tych zainteresowań były artykuły naukowe i wystąpienia na konferencjach dotyczące politycznych i społecznych przemian obserwowanych na poziomie regionu łódzkiego.

W 2006 roku brałem również w badaniach w ramach projektu „Jednostka Zarządzająca Regionalnym Systemem Innowacji w województwie śląskim”, który dotyczył problemu potencjału innowacyjnego sektora badań i rozwoju w województwie śląskim, realizowanym przez Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce (SOIPP) (osobą koordynującą badanie był dr hab. Krzysztof B. Matusiak). Badanie Jednostek Badawczo-Rozwojowych, gdzie dane zbierano przy użyciu adresowanych do instytucji ankiet. służyło przede wszystkim identyfikacji problemów istniejących na linii współpracy między reprezentującymi sektor B+R Jednostkami Badawczo-Rozwojowymi, a małymi i średnimi przedsiębiorstwami (MŚP). Celem badania była przede wszystkim identyfikacja barier we współdziałaniu MŚP i JBR. Analiza wyników jednoznacznie wykazała, że wtedy podstawowym problemem był brak kapitału, np. w postaci łatwo dostępnych kredytów dla MŚP, które mogłyby być przeznaczone na działania innowacyjne (w tym te realizowane przy udziale JBR), czy systemu refundacji kosztów wdrożeniowych dla MŚP. Innym powodem był również brak rozwiązań wypracowanych i wytworzonych przez JBR, który byłyby możliwe do względnie szybkiej komercjalizacji przez MŚP.

Moje zainteresowania badawcze związane były też z przekształceniami politycznymi i gospodarczymi zachodzącymi na poziomie regionu, które miały miejsce w warunkach stopniowej decentralizacji władzy. Interesowało mnie to w jaki sposób na poziomie władz samorządowych zachodzą procesy instytucjonalizacji przywództwa politycznego.

Przygotowując swój doktorat, którego promotorką była prof. Danuta Walczak-Duraj przeprowadziłem własne badania wśród członków zarządu oraz radnych sejmiku województwa łódzkiego. To doświadczenie pozwoliło mi na podniesienie kompetencji badacza dotyczących nie tylko jakościowych technik i narzędzi badawczych, ale również tych związanych z planowaniem i organizacją badań. Problematyka badań dotyczyła kryzysu przywództwa politycznego na poziomie regionu – samorządu województwa. Interesował mnie również proces konstrukcji roli regionalnego przywódcy politycznego. Ponadto w moich badaniach sprawdzałem jak model przywództwa wpływa na kierunki i działania polityki regionalnej prowadzonej przez samorząd województwa. Zebrany w badaniach materiał wykorzystałem również w monografii „Przywództwo polityczne na poziomie regionu. Przykład województwa łódzkiego” (Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009). Za tę książkę otrzymałem od Rektora UŁ nagrodę III stopnia. Było to wówczas jedno z nielicznych opracowań dotyczących wojewódzkiego szczebla samorządu, koncentrujące się ponadto na problematyce przywództwa politycznego w warunkach wspólnotowej polityki regionalnej.

W latach 2010-2012 brałem udział w projekcie, w który zaangażowani byli badacze wyborów z różnych ośrodków akademickich w Polsce. Dotyczył on przygotowania publikacji poświęconej samorządowej kampanii wyborczej w poszczególnych województwach (w moim przypadku było to województwo łódzkie) w 2010 roku. Zadaniem jakie realizowałem była identyfikacja i charakterystyka strategii i taktyk kampanijnych prezentowanych przez podmioty polityczne w wyborach do sejmiku województwa. Koordynatorami projektu i zarazem redaktorami powstającej jako jego podsumowanie monografii byli Robert Alberski i Marzena Cichosz z Uniwersytetu Wrocławskiego. W przygotowanym przeze mnie rozdziale zaprezentowałem specyfikę rywalizacji politycznej w regionie łódzkim, schemat konstrukcji list wyborczych i proces rekrutacji na miejsca na

liście. Każdy z rozdziałów zawierał również prezentację mierników (zaproponowanych przez kierujących projektem) dotyczących dynamiki sceny regionalnej (indeks proporcjonalności z wyznaczeniem rozmiaru nadreprezentacji systemu wyborczego, indeks rywalizacyjności, indeks agregacji i indeks efektywnej liczby partii). Współpraca ta była kontynuowana przy kolejnych wyborach samorządowych w 2014, a jej rezultatem ponownie była publikacja dotycząca kampanii do sejmików województw zachowująca strukturę poprzedniej. Wśród zaprezentowanych wniosków warto zwrócić uwagę na te wskazujące na rosnącą dynamikę rywalizacji między Prawem i Sprawiedliwością a pozostałymi ugrupowaniami (przede wszystkim Platformą Obywatelską) oraz na przeniesienie silnie zideologizowanych sporów ze szczebla centralnego na poziom regionalny.

W 2017 dołączyłem do zespołu projektowego kierowanego przez prof. Jolantę Grotowską-Leder, który od 2015 roku realizował finansowany przez NCN projekt: Polityki publiczne na rzecz pełnej dorosłości w Polsce. W zespole byłem wykonawcą odpowiedzialnym za pełną realizację jednego z zadań badawczych dotyczącego młodych dorosłych jako aktorów w sferze publicznej. Moja praca w tym zadaniu polegała na konceptualizacji, przeprowadzeniu i opracowaniu czterech zogniskowanych wywiadów grupowych, których uczestnikami byli młodzi dorośli aktywni w sferze publicznej (mieszkańcy Łodzi oraz powiatu zduńskowolskiego). Brałem również udział w innych zadaniach badawczych prowadząc IDI z uczestnikami badania i biorąc udział w opracowaniu wyników badań oraz przygotowaniu raportu. Wyniki pracy zespołu projektowego zostały zawarte w monografii, której jestem współautorem. Omówione w niej zostały problemy dotyczące młodych ludzi na ich drodze do osiągnięcia pełnej dorosłości. W książce zawarto także podsumowanie dotyczące opisu i oceny dotychczas uruchamianych programów w ramach polityk publicznych dotyczących takich sfer jak: rynek pracy, edukacja czy mieszkalnictwo. Jedną z części książki dotyczyła obecności, a zasadzie jej braku, kwestii dotyczących młodych dorosłych w programach wyborczych głównych polskich partii politycznych. Polityki publiczne, której beneficjentami mogą być młodzi dorośli nie mają charakteru holistycznego, a kategorii tej nie traktuje się w debacie politycznej jako wymagającej wsparcia ze strony państwa. Ważnym rezultatem prac zespołu badawczego zaprezentowanym w monografii była autorska typologia dotycząca ścieżek wchodzenia w dorosłość i odpowiadającym im typom dorosłości. Wyróżnione zostały cztery ścieżki: (1) pełnej dorosłości, (2) dorosłości zorientowanej na karierę, (3) niestabilnej dorosłości i niezakotwiczonej dorosłości oraz cztery odpowiadające im typy dorosłości: (1) w pełni dorośli, (2) progresywni single, (3) zmagający się z dorosłością i (4) wciąż eksperymentujący. Wymienione ścieżki wchodzenia w dorosłość i jej typy były zależne od kapitału kulturowego i materialnego rodziny biologicznej, tradycji edukacyjnych w rodzinie, istniejących (możliwych do odziedziczenia) zasobów mieszkaniowych w rodzinie, wsparcia ze strony rodziny (materialnego, psychicznego, usługowego). W badaniu zaobserwowano również istotne różnice w procesie wchodzenia w dorosłość u badanych, którzy byli pod opieką Instytucji Opiekuńczo-Wychowawczych w porównaniu do pozostałych młodych dorosłych.

W 2018 roku byłem badaczem w projekcie „Gospostrateg – Obywatele decydują”. Realizowałem w nim jedno z zadań badawczych polegających na zorganizowaniu, przeprowadzeniu i opracowaniu dwóch paneli: eksperckiego i obywatelskiego. Oba panele dotyczyły projektów ustaw na temat Obywatelskiej Inicjatywy Ustawodawczej oraz Obywatelskiej Inicjatywy Konstytucyjnej. Najważniejsze w badaniu było wypracowanie rekomendacji dotyczących obu projektów ustaw i tym samym zaproponowanie rozwiązań, które powinny znaleźć się w przygotowywanych dokumentach. Kluczowe wnioski dotyczyły w tym przypadku: wprowadzenia głosowania elektronicznego „za” obywatelskim projektem ustawy (np. wykorzystując istniejące narzędzia takie jak ePUAP), wydłużenia obecnego okresu przeznaczonego na zebranie odpowiedniej liczby podpisów o miesiąc, wprowadzenia mechanizmu procedowania złożonego projektu OIU do końca danej kadencji parlamentu (bądź części kadencji, np. w ciągu 2 lat), wprowadzenia rozwiązania systemowego dotyczącego

powołania państwowej instytucji (lub wykorzystaniu już istniejącej np. Trybunału Konstytucyjnego) dla opiniowania wymogów formalnych jakie powinien spełniać projekt i orzekania już w fazie wstępnej o zgodności projektu z obowiązującym stanem prawnym, wprowadzenia rozwiązania systemowego dotyczącego zwrotu części kosztów ponoszonych przez komitet inicjatywy ustawodawczej, stopniowe zwiększanie zakresu przedmiotowy OIU, tak aby przy pomocy tego rodzaju instytucji dokonywać zmian w konstytucji, przy jednocześnie rosnącej wymaganej liczbie podpisów obywateli pod projektem (do 500 tysięcy na wzór rozwiązań istniejących w Hiszpanii).

Jedną z najważniejszych dla mnie aktywności naukowych jest praca w redakcjach czasopism naukowych. Jestem redaktorem prowadzącym w czasopismach: „*Acta Universitatis Lodzensis Folia Sociologica*” oraz „*Władza Sądzenia*”. Z pierwszym tytułem jestem związany od 2003 roku, kiedy zostałem tam sekretarzem redakcji (redaktorem naczelnym był wówczas prof. Bogusław Sułkowski, obecnie rolę tę pełni prof. Ewa Malinowska), a potem zajmując w redakcji stanowisko redaktora prowadzącego. Jako sekretarz byłem odpowiedzialny za organizację pracy czasopisma, współpracę z autorami i wydawnictwem oraz koordynację procedury publikacyjnej i obsługę strony internetowej tytułu (obecnie zajmuje się tym wydawnictwo). W trakcie mojej pracy w redakcji byłem również redaktorem trzech tomów (dwa razy jako współredaktor): (1) Garncarek E., Kotras M. (red.), (2022), „*Folia Sociologica*” nr 83, WUŁ, Łódź, (2) Garncarek E., Kotras M. (red.), (2020), Chosen problems in the process of building social relations, „*Folia Sociologica*” nr 74, WUŁ, Łódź, (3) Kotras M. (red.), (2016) Polityka, różnica, podział/Politics, difference, cleavage, „*Folia Sociologica*” nr 59, WUŁ, Łódź. Jako redakcja konsekwentnie pracowaliśmy nad podniesieniem poziomu czasopisma, wzrostem jego zasięgów, między innymi poprzez przejście na formułę wydawniczą open access i indeksację w istotnym bazach referencyjnych. Nasze działania były wspierane również środkami finansowymi z MEiN w ramach postępowań konkursowych dotyczących dofinansowania dla czasopism.

Byłem również jednym z pomysłodawców i współtwórców czasopisma naukowego „*Władza Sądzenia*”. W trakcie spotkań i rozmów pracowników Katedry Socjologii Polityki i Moralności doszliśmy do przekonania, że potrzebne jest czasopismo, w którym regularnie prowadzona będzie refleksja z zakresu socjologii polityki i moralności. Dlatego między innymi zakładając czasopismo podjęliśmy decyzję, że każdy numer będzie otwierała dyskusja akademików dotycząca wybranej problematyki. Od początku przyjęliśmy również zasadę, że oprócz prezentacji badań i refleksji teoretycznej chcemy też rozwijać idee socjologii wizualnej. Członkami redakcji zostali prof. Tomasz Ferenc, stypendysta Tygodnika „*Polityka*” oraz Mariusz Libel laureat m.in. Paszportów Polityki w obszarze sztuk wizualnych (związany w przeszłości z Grupą Twożywo). Oprócz tekstów uznanych socjologów i badaczy społecznych na łamach czasopisma można również zobaczyć prace i eseje fotograficzne liczących się artystów.

Praca w obu tytułach pozwala mi przede wszystkim na bieżąco śledzić aktywność publikacyjną autorów reprezentujących ośrodki polskie i zagraniczne. Jako redaktor prowadzący jestem odpowiedzialny za wstępną ocenę tekstów co wiąże się z systematyczną lekturą wielu nadsyłanych do redakcji opracowań. Ponadto praca ta pozwala mi utrzymywać kontakty z wieloma pracownikami naukowymi, badaczami, ekspertami w swojej dziedzinie, nie tylko jeśli chodzi o autorów, ale również recenzentów czy członków Rady Programowej.

Współpraca międzynarodowa

W trakcie mojej pracy miałem okazję współpracować z badaczkami i badaczami z zagranicznymi ośrodków naukowych.

W roku 2005 odbyłem wyjazd studyjny do Chin. Pojechałem tam (wraz z kierowniczką mojej katedry prof. Danutą Walczak-Duraj) na zaproszenie Uniwersytetu Pekińskiego, aby wziąć udział w seminarium poświęconym wybranym problemom społecznymi związanym ze zmianami zachodzącymi na poziomie regionu. W trakcie seminarium miałem wystąpienie dotyczące uwarunkowań społeczno-gospodarczych regionu łódzkiego po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Ponieważ katedra, w której pracuję zajmuje się również problematyką z obszaru socjologii medycyny i zdrowia, w trakcie pobytu w Chinach miały również miejsce spotkania z przedstawicielami Uniwersytetu Medycznego w Pekinie dotyczące współpracy między naszymi ośrodkami.

W 2010 roku odbyłem kolejny wyjazd studyjny do Chin na zaproszenie Uniwersytetu Pekińskiego. Tym razem wiązało się to z udziałem w seminarium poświęconym działalności małych i średnich przedsiębiorstw w zmieniającym się środowisku komunikacyjnym. Moje zainteresowania naukowe dotyczą również obszaru komunikacji społecznej, w tym także działań związanych z public relations i marketingiem. W trakcie zorganizowanego seminarium prezentowałem przygotowane przez siebie narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety), które było wykorzystywane w przeprowadzonym przeze mnie audycie komunikacyjnym w przedsiębiorstwie średniej wielkości. Spotkania z pracownikami Uniwersytetu Pekińskiego dotyczyły możliwości wykorzystania narzędzi public relations, głównie z zakresu tzw. PR wewnętrznego, do kształtowania relacji pracowniczych w średnich i małych firmach.

W 2018 roku brałem udział w programie High-Level Talents by Xianning. Był to program finansowany przez rząd chińskiej prowincji Hubei (ze stolicą w Wuhan). Na miejscu w prowincji Hubei jako członek zespołu ekspertów uczestniczyłem w spotkaniach z przedstawicielami rządu prowincji oraz przedsiębiorcami z regionu (producenci herbaty, tkanin, materiałów filtracyjnych, paczkomatów oraz akcesoriów do telefonów komórkowych), które dotyczyły opiniowania proponowanych kierunków rozwoju prowincji oraz wprowadzanych strategii rozwoju przedsiębiorstw. Opiniowaliśmy również program rewitalizacyjny jednej z dzielnic w mieście Xianning. W trakcie naszego pobytu w Chinach została również podpisana deklaracja współpracy między Uniwersytetem Łódzkim i Zhongnan University of Economics and Law.

Współpracowałem z badaczami z Narodowego Uniwersytetu Ekonomicznego im. Vadima Hetmana w Kijowie (2017-2018). W 2017 roku wraz z pozostałymi pracownikami Katedry Socjologii Polityki i Moralności uczestniczyliśmy w konferencji w Kijowie dotyczącej problematyki przebiegu transformacji ustrojowej w Ukrainie i w Polsce. Rok później zorganizowaliśmy w Łodzi seminarium poświęcone tym zagadnieniom, a także spotkania gości z Ukrainy (część z badaczy reprezentowała również organizację pozarządową „nopyч” [„W pobliżu”]) z władzami i radnymi miasta oraz regionu. Wśród gości był również prof. Shurgulaia Tornike z Thomas Jefferson Research Center w Tbilisi w Gruzji, z którym uczestniczyłem w panelu dotyczącym rozwoju infrastruktury komunikacyjnej zorganizowanym przez Forum Rozwoju Obywatelskiego w Warszawie. Wspólnie z badaczami z Ukrainy został również zredagowany jeden z numerów czasopisma naukowego „Władza Sądzenia” (2/2021) poświęcony problematyce dotyczącej bilansu trzydziestolecia po upadku Związku Radzieckiego.

W 2019 roku brałem udział (jako członek zespołu projektowego) w wizycie studyjnej na Uniwersytecie w Tartu (Estonia) na zaproszenie prof. Dagmar Kutsar kierującej tam Instytutem Nauk Społecznych. Zorganizowane w instytucie seminarium było poprzedzone zespołową prezentacją “Life strategies of young adults and public policies for the achievement of adulthood. The case of Poland”, w której zawarliśmy ustalenia podsumowujące realizację projektu badawczego „Polityki publiczne na rzecz osiągnięcia pełnej dorosłości”. Zaprezentowana wtedy została nasza autorska propozycja

dotycząca wyodrębnienia czterech ścieżek wchodzenia w dorosłość i odpowiadających im czterech typów dorosłości (wymienione przeze mnie wyżej w miejscu przywołania monografii). Uczestnicy spotkania pozytywnie wypowiadali się na temat zaproponowanych klasyfikacji i typologii w badaniach. Zaproponowano również, żeby do opisu młodych dorosłych używać kategorii „pokolenie niezrozumiane” (*misunderstood generation*). Pracownicy instytutu zauważyli, że pomimo znaczącej różnicy w populacji Polski i Estonii młodzi dorośli mają u nich w kraju podobne problemy związane z wkraczaniem na rynek pracy, zakładaniem rodziny czy aktywnością obywatelską. Wskazywano między innymi na kwestię braku miejsc pracy, które młodzi uważaliby za atrakcyjne i odpowiadające ich aspiracjom. Wyraźnie zaakcentowano również problem depopulacji mniejszych miejscowości w Estonii (na prowincji) i przenoszenie się młodych osób do dużych miast (Tallin, Tartu).

W 2019 roku w wyniku poprzednich kontaktów naukowych nawiązanych w Chinach, z moją katedrą nawiązała współpracę badaczka z Gansu Agriculture University - Liu Li. Pomagałem jej w realizacji programu badawczego dotyczącego roli placówek kulturalnych w kształtowaniu programów edukacyjnych dla młodzieży. Chodziło w nim między innymi o opis programów edukacyjnych wdrażanych w instytucjach europejskich i możliwość ich implementacji w chińskim systemie edukacyjnym poprzez włączenie do procesów edukacyjnych instytucji kulturalnych.

W ramach Programu Stypendialnego Rządu RP dla Młodych Naukowców w 2022 roku byłem opiekunem naukowym Seizm Turdubajewej z Narodowej Akademii Nauk z Biszkeku w Kirgistanie. Oprócz przygotowania dla niej programu studiów byłem również odpowiedzialny za przygotowanie przez nią pracy dyplomowej kończącej jej roczny pobyt w Polsce. Rezultatem tej współpracy był również napisany przeze mnie wspólnie z nią artykuł naukowy dotyczący konfliktów etnicznych na południu Kirgistanu. Jego problematyka dotyczyła między innymi medialnego konstruowania obrazów zwaśnionych grup etnicznych i wprowadzania do dyskursu medialnego narracji uprawomocniających konkurencyjne opisy konfliktów w Azji środkowej (przede wszystkim między Kirgizami i Uzbekami).

Odbyłem również dwa wyjazdy dydaktyczne w ramach programu Erasmus Plus. W kwietniu 2018 wyjechałem do Portugalii do Insitutu Superior Miguel Torga, gdzie prowadziłem zajęcia zgodnie z ustalonym harmonogramem. Wygłosiłem również wykłady dla studentów i pracowników uczelni: (1) *Old and new media and their practices of framing relevant social issues*, (2) *Performance politics and political communication*. Dyskusja po wykładach dotyczyła po pierwsze podobieństw i różnic między Polską a Portugalią, jeśli chodzi o przepracowanie własnej historii przez społeczeństwo. W Portugalii wciąż istotne pozostają kwestie związane z jej kolonialną przeszłością (dyskusja koncentrowała się między innymi na problemie upamiętnienia tragicznych losów niewolników z kolonii portugalskich przywożonych do lisbońskiego portu). Ponadto dyskusja dotyczyła badań porównawczych, w których portugalskie media zostały wskazane jako w najmniejszym stopniu spolaryzowane spośród badanych państw europejskich. W trakcie tego pobytu wziąłem również udział w warsztacie na temat technik partycypacyjnych i wykorzystania elementów gry scenicznej w trakcie prowadzenia zajęć ze studentami. Drugi wyjazd miał miejsce w kwietniu 2019. Zgodnie z harmonogramem prowadziłem zajęcia dla studentów University of Sannio (Benevento, Włochy). Dotyczyły one przede wszystkim zagadnień związanych z komunikacją polityczną i wykorzystaniem analiz dyskursu w badaniu zjawisk politycznych.

Podsumowując, moje dotychczasowe zainteresowania naukowe łączyły zainteresowanie klasycznymi i nowymi kierunkami w teorii społecznej z praktyką badawczą oraz rozwijaniem warsztatu metodologicznego. W badaniach skupiam się na analizie podziałów społecznych zarówno w kulturowym (zwracając szczególną uwagę na aspekt komunikacyjny), jak i strukturalnym czy instytucjonalnym wymiarze.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

Dydaktyka

Od ponad 20 lat prowadzę zajęcia na Uniwersytecie Łódzkim (rozpocząłem już w 2001 roku na studiach doktoranckich). Są to zajęcia zarówno na studiach stacjonarnych jak i niestacjonarnych przede wszystkim dla studentów Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego UŁ, ale również na innych wydziałach i takich kierunkach jak Zarządzanie czy Dziennikarstwo oraz dla studentów z programu Erasmus. Prowadzę wykłady, konwersatoria, jak też ćwiczenia oraz warsztaty. Wśród realizowanych przeze mnie kursów są między innymi takie jak: Socjologia, Społeczne problemy polityki, Etyka w biznesie, Etyczne problemy zawodu socjologa, Podziały społeczne we współczesnym polskim społeczeństwie, Problemy społeczne w dyskursie politycznym, Public Relations, Marketing polityczny, Społeczne i zawodowe role socjologa, Sociology of Politics, Political Communication oraz Intercultural relations. Prowadziłem również seminaria licencjackie i magisterskie oraz byłem promotorem 20 prac licencjackich i 6 prac magisterskich. Miałem również zajęcia na studiach III stopnia (kursy: Socjologia i Etyka Pracy Naukowej). Byłem również promotorem pomocniczym w dwóch zakończonych obroną przewodach doktorskich. Mój udział polegał na współpracy z doktorantkami w zakresie przygotowania analiz retorycznych odnoszących się do tematyki dysertacji (pierwsza praca obroniona w 2019 roku: Etyczne a pragmatyczne aspekty zjawiska dopingu w sporcie, druga praca obroniona w 2021 roku: Konstruowanie tożsamości programowej Prawa i Sprawiedliwości w kontekście medialnej polityki historycznej). W ramach Teaching assignments w programie Erasmus+ w 2018 roku wizytowałem Instituto Superior Miguel Torga w Coimbra (Portugalia), a w maju 2019 roku University of Sannio we Włoszech, gdzie w obu tych instytucjach prowadziłem zajęcia dla studentów.

Regularnie uczestniczę w przygotowywaniu tzw. siatek programowych dotyczących oferty dydaktycznej dla studentów I i II stopnia na kierunku Socjologia, również w zakresie opracowania modułów specjalizacyjnych związanych z aktywnością dydaktyczną mojej katedry (Katedra Socjologii Polityki i Moralności).

Zróżnicowana oferta dydaktyczna pozwoliła mi poszerzyć perspektywę teoretycznych rozważań i uzupełnić wiedzę z zakresu realizowanych zagadnień. Uzyskuję wysokie oceny ewaluacyjne realizowanych przeze mnie zajęć dydaktycznych. W 2021 roku otrzymałem nagrodę dla najlepszego wykładowcy w Instytucie Socjologii UŁ, która jest przyznawana przez studentów i kolegium dziekańskie.

Jestem również opiekunem naukowym w programie „Zdolny uczeń, zdolny student” prowadzonym przez Uniwersytet Łódzki. Obecnie współpracuję z licealistką, z którą wspólnie opracowujemy wybrane przez nią zagadnienie przygotowując esej i prezentację projektową.

Pracowałem również jako starszy wykładowca w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Skierniewicach (w latach 2008-2012), gdzie prowadziłem zajęcia z takich przedmiotów jak: Makrostruktury społeczne, Globalne procesy społeczne, Społeczne problemy polityki, Socjologia organizacji. Prowadziłem tam też seminaria licencjackie i byłem promotorem 12 prac licencjackich.

Praca organizacyjna

Działalność organizacyjna związana była również z pracą w komisjach rekrutacyjnych czy pełnieniem roli opiekuna I roku studiów na kierunku Socjologia. W latach 2017-2018 byłem również

członkiem Rady Konsultacyjnej na kierunku Socjologia. Zadaniem rady było wypracowanie tzw. siatek programowych dla studiów I i II stopnia. W latach 2006-2008 byłem opiekunem naukowym Studenckiego Koła Naukowego „HRLeaders”, którego działalność związana była z problematyką działań o charakterze public relations (w tym przede wszystkim human relations). Dwukrotnie w latach 2009-2011 pełniłem również funkcję Koordynatora ds. Festiwalu Nauki Techniki i Sztuki na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym, będąc odpowiedzialnym za organizację wydarzeń popularyzujących działalność naukową na Wydziale oraz współorganizację Pikniku Naukowego w Łódzkiej Manufakturze.

W roku 2015 zostałem sekretarzem zarządu Autonomicznego Koła nr 4 Łódzkiego Stowarzyszenia Społeczno-Oświatowego, a potem w latach 2018-2020 i 2020-2021 pełniłem kolejno funkcję wiceprezesa i prezesa tej organizacji. Stowarzyszenie to jest organem prowadzącym dla jednej ze społecznych szkół podstawowych w Łodzi.

Popularyzacja nauki

Aktywnością na pograniczu działalności naukowej i popularyzatorskiej było zorganizowanie wystawy „Mistrzowie łódzkiej ekonomii i socjologii” w 2009 roku. Zaprezentowane wówczas zostały sylwetki wybitnych łódzkich ekonomistów i socjologów (zdjęcia portretowe wraz z krótką charakterystyką).

Na zaproszenie redakcji Liberte! opublikowałem również tekst (we współautorstwie z Konradem Kubalą): *Czy w każdych warunkach możliwa jest demonopolizacja ekskluzywnej symboliki tożsamościowej? - Wspólnota się skończyła*. Nasz głos był częścią prowadzonej przez redakcję dyskusji dotyczącej przemian kulturowych i tożsamościowych dotyczących polskiego społeczeństwa.

Współpracuję jako recenzent z czasopismami naukowymi, między innymi z *Przeglądem Socjologii Jakościowej*, *QSR* oraz *Central and Eastern European Migration Review*. Recenzowałem również rozdziały monografii i artykuły naukowe dla Wydawnictw: Difin i Adam Marszałek.

Wyniki prowadzonych przeze mnie badań upowszechniam nie tylko w formie publikacji naukowych, lecz również popularnonaukowej przeznaczonej dla szerszego grona odbiorców. Udzielałem wywiadów w programach telewizyjnych (TV TOYA, TVN 24, TVP Łódź) czy audycjach radiowych (Polskie Radio, radio TOK FM, radio 357, Radio Łódź). Publikowałem popularnonaukowe artykuły dotyczące tematyki politycznej oraz akcesyjnej w nieistniejącym już dzienniku „Życie” (red. Naczelny Tomasz Wołek). Odpowiadając na zaproszenia organizacji pozarządowych uczestniczyłem w debatach przez nie organizowanych, między innymi byłem zaproszony do debaty organizowanej przez redakcję Liberte! poświęconej rekonstrukcji środowisk prawicowych i lewicowych w warunkach współczesnego rynku wyborczego.

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

(podpis wnioskodawcy)